

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2010 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Petr Lehovec

Nutná obrana v rámci sebeobranu občanů

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce:

Doc. JUDr. Pavel Macek CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2010 - 2013

BACHELOR THESIS

Petr Lehovec

Private defense within citizens selfdefense

Prague 2013

The bachelor Thesis Work Supervisor:

Doc. JUDr. Pavel Macek CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená Bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne: 26.3.2012

Jméno autora: Petr Lehovec

Poděkování

Chtěl bych poděkovat panu Doc. JUDr. Pavlu Mackovi CSc. za cenné připomínky, odborné rady a ochotu při vedení mé bakalářské práce.

Dále bych rád poděkoval všem, kdo se zúčastnili výzkumu, vyplnili dotazník a pomohli mi tak k vypracování praktické části této práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou nutné obrany jakožto okolnosti vylučující protiprávnost v české judikatuře. Popisuje její historický vývoj, až po současnou právní úpravu. A z pohledu občana úzce navazuje na pojem sebeobrana. Teoretické poznatky jsou využity k osvětě občanů v této problematice. Na závěr je v praktické části ukázána povědomost občanů a jsou popsána zajímavá fakta.

Klíčové pojmy

Dotazníková šetření, nutná obrana, sebeobrana, okolnost vylučující protiprávnost, exces.

Annotation

This thesis deals with the issue of self-defense as a circumstance excluding illegality in the Czech case. It describes the historical development until the present legislation. And from the perspective of the citizen is closely related to the concept of self-defense. Theoretical knowledge is used to educate people on this issue. At the conclusion of the practical is shown awareness of citizens and are given interesting facts.

Key words

A circumstance precluding unlawfulness, excess, questionnaires, self-defense, self-defense, private defence.

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Historie nutné obrany	11
1.1 Nutná obrana ve středověku	11
1.2 Nutná obrana za Rakousko -Uherska	12
1.3 Nutná obrana v 50. letech 20. století	15
1.4 Nutná obrana v 60. letech 20. století	16
1.5 Nutná obrana po vzniku ČR	18
1.6 Nutná obrana v současnosti	19
2 Vymezení pojmu nutné obrany a její postavení jako okolnosti vylučující protiprávnost	20
2.1 Okolnosti vylučující protiprávnost	20
2.2 Nutná obrana	22
2.3 Rozbor podmínek nutné obrany	24
2.3.1 Rozbor pojmu – „čin jinak trestný“	24
2.3.2 Rozbor pojmu – „někdo“	24
2.3.3 Rozbor pojmu – „odvrací“	25
2.3.4 Rozbor pojmu – „útok“	25
2.3.5 Rozbor pojmu – „přímo hrozící nebo trvajících“	28
2.3.6 Rozbor pojmu – „zájem chráněný zákonem“	28
2.4 Legislativní zakotvení v právních normách ČR	29
3 Exces (vybočení z mezí nutné obrany)	32
3.1 Exces intenzivní a extenzivní	34
3.2 Putativní nutná obrana a skutkový omyl	36
3.3 Rozbor podmínek vybočení z nutné obrany	37
4 Sebeobrana	40
4.1 Osobní a profesní sebeobrana	40
4.2 Sebeobranná teorie	42
4.3 Sebeobranná praxe	42
4.4 Výběr vhodných obraných akcí a jejich uskutečnění	43
PRAKTICKÁ ČÁST	44
5 Výzkum (cíle a metodika)	44
5.1 Otázky a hypotézy	44
5.2 Výzkumný vzorek	45
5.3 Metodika	47
5.4 Analýza výsledků šetření	48
6 Shrnutí praktické části	57

ZÁVĚR	58
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	60
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	62

ÚVOD

Autor si téma vybral z důvodu neznalosti široké veřejnosti v problematice nutné obrany, sebeobranu, a tím i ochrany jejich zdraví a života a vzal si za svůj cíl zmapovat a teoreticky vymezit právní, ale i praktické problémy občanů v nutné obraně. Dále autora vedla touha dozvědět se o tomto institutu co nejvíce informací, protože se s ním setkává už od mladých let a zaměření na bezpečnost si vybral i za studium.

Problém, který bude autor řešit je velmi mediálně řešen a v právní praxi stěžejní fenomén, avšak pro běžného, slušného občana, který nemá potřebu studovat právní literaturu či předpisy, je to jediný zdroj těchto informací jak se zachovat nebo co si smí či nesmí k útočnickovi dovolit. Média však podávají informace špatnou formou, a občan, který se třeba za celý život s takovou situací nesetkal je vychováván v přesvědčení, že se raději podvolí útočnickovi, nebude se bránit, bude mít strach z právního postihu, když v obraně zraní útočníka, ale hlavně nebude vědět jak v této situaci postupovat a jak se chovat, a co může pro odvrácení nebezpečí udělat.

V současné době jsou však informace jak uchránit hodnoty života a zdraví důležité pro všechny občany, od malých dětí až po staré lidi a penzisty. Už jen z důvodu agrese útočníků v dnešní době, která v moderní společnosti, kde je více lidí shromážděných na malém území jsou a i do budoucna stále budou. A to i přes preventivní opatření a ochrany státem.

V první části je popsán historický exkurz nutné obrany jako okolnosti vylučující protiprávnost od středověku, po současnost.

V druhé části je popsána samotná nutná obrana, normativní a právní úprava legislativy České republiky, rozbor jejích nutných podmínek a podmínek excesu, jakožto vybočení z mezí nutné obrany. Dále je popsána sebeobrana a její spojitost s institutem nutné obrany

Ve třetí části této práce se nachází empirická součást. V ní bylo použito dotazníkového šetření, aby byla zjištěna informovanost občanů o tomto problému a statistické informace.

Za cíl si tato práce si autor klade především zjistit, jak široká veřejnost občanů České republiky vnímá nutnou obranu a jaké je jejich povědomí o tomto problematickém tématu.

TEORETICKÁ ČÁST

1. HISTORIE NUTNÉ OBRANY

Současnému pojetí předcházela určitý vývoj právní úpravy. Podle toho se odvíjelo i justiční rozhodování v otázkách a konkrétních případech obrany občanů proti napadení. „*Beztrestnost jednání v nutné obraně je uznávána v právu odedávna. Zejména již v právu pozdního středověku.*“¹ Právo chránit svůj život a zdraví tady bylo už od dávných věků. Bylo vždy neoddelitelně spjata s povahou člověka. Základem je pud sebezáchovy, který je přirozený a tudíž bylo vždy útočnickovi zřejmé, že napadená osoba má právo se aktivně bránit. Jednání v obraně, ale nebylo nikde právně ukotveno a tak bylo možné v drtivé většině útočníka usmrtit.

K omezování obránce v rámci způsobených následků útočnickovi však postupem času docházelo. Omezování a postupné vytváření institutu nutné obrany vznikalo až příchodem právních států. Obrana vlastních zájmů je přirozená vlastnost. Právo tedy muselo posoudit a zajistit, obráncovu beztrestnost. Vytvářející se právní státy se opíraly o určité normy, které bylo nutné stále zdokonalovat a vylepšovat za účelem vyloučení protiprávního jednání. A tak začali vznikat předchůdci okolností vylučujících protiprávnost.

1.1 Nutná obrana ve středověku

Nutná obrana přestála i období temného středověku. Jelikož i středověké období bylo značně poznamenáno vlivem křesťanství, nevyhnulo se to ani změnám v nutné obraně. Soudnictví v této době představovalo absolutní moc, ať v podobě šlechty nebo církve. Proto o beztrestné obranné jednání mohlo jít jen v případech, kdy to nebylo v rozporu s láskou k bližnímu svému.

¹ SOLNAŘ, V., J. FENYK, D. CÍSAŘOVÁ: *Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Orac, 2003, s. 145. ISBN 80-86199-74-6

Ve středověku tedy k velkému posunu tohoto institutu nedošlo. Vznikala města, která měla podobu integrované jednotky. Jednalo se o soběstačné „malé státy“, které měly své hranice (většinou hradby, proti napadení), svojí infrastrukturu atd. A proto mohly svým občanům poskytovat celkem bezpečný životní prostor (pomineme-li jiné faktory té doby). Města vytvářela různé jednotky, stráže, hlídky, které měly schopnost zachovávat právo.

Tyto jednotky zastávaly za občany schopnost se bránit. S dalším vývojem těchto složek k ochraně obyvatel, však vznikala čím dál větší potřeba institucionalizace nutné obrany, v podmínkách, kdy složky, které by měli ochraňovat zdraví, život a majetek občanů, nejsou při této situaci přítomni a občan musí převzít oprávnění se bránit, tzv. „vzít do svých rukou.“

V 17. a 18. století, kdy státy ochraňují své občany pomocí bezpečnostních složek, vzniká myšlenka předat práva na nutnou obranu státu, ale jen za podmínky, že stát zajistí bezpečnost občana. Tedy v případě nezajištění této povinnosti by se občan mohl znovu bránit sám.

1.2 Nutná obrana za Rakousko-Uherska

Okolnosti vylučující protiprávnost tak jak je známe dnes, se začaly vyvíjet už v 19. století. Do té doby jinak hodnotící judikatura začala brát ohledy na obranu občanů a hlavně se rozšiřovala kvůli snadné zneužitelnosti. V době, kdy u sebe většina lidí nosila zbraň. Především v silně obydlených částech s velkou koncentrací lidí na malém území (města, přístavy, atd.). Především v důsledku urbanizace. Začalo být tedy nezbytné tyto okolnosti nutné obrany zakotvit do právní úpravy.

Proto byla upravena „spravedlivá nutná obrana“ (poprvé v novodobých dějinách) v **císařském patentu**, který vydával pro tehdejší rakouskou říši **trestní zákoník číslo 117/1852 ř.z.** (platný i pro Čechy, Moravu a Slezsko). Nutná obrana je zde upravena v § 2, popsána jako důvody vylučující zlý úmysl (v dnešní terminologii lze tyto důvody chápat jako předchůdce okolností vylučující protiprávnost) a zní takto:

§ 2 „g) *Když skutek se stal z neodolatelného donucení nebo u výkonu spravedlivé nutné obrany. Že však tu byla spravedlivá nutná obrana, za to má se míti jen tehdy, když lze z povahy osob, času, místa, ze způsobu útoku nebo z jiných okolností důvodně souditi, že pachatel užil toliko obrany potřebné, aby odvrátil od sebe neb od jiných protiprávní útok na život, na svobodu nebo na jmění: - nebo že toliko z poděšení, ze strachu nebo z leknutí vykročil z mezí takové obrany. – Vykročení takové může se však podle povahy okolností trestati podle ustanovení dílu druhého tohoto zákona trestného (§§ 335 a 431) za čin trestný z nedbalosti.*“²

V pojetí tehdejšího posuzování trestných skutků byl zločin chápán tak, že: pochází ze zlomyslnosti pachatelovy, nikoliv z povahy toho, na němž se spáchá zločin.

Vznikly tedy už některé povinné znaky, bez kterých by jednání v nutné obraně bylo protiprávní. To už vymezuje samotný název. Obrana musí být „**spravedlivá**“ tedy musí odvracet protiprávní jednání. Tímto se zamezilo obraně proti útoku oprávněnému. Tedy proti spravedlivému útoku (vedeném např. policistou při zásahu) nebylo přípustné využít spravedlivou obranu.

Jako „**potřebná**“ se musí jevit obrana, posuzována podle kritérií povahy osob, času, místa a jiných okolností. Bylo zde tedy už možné posuzovat vybočení z mezí nutné obrany, byla-li by obrana nepotřebná, tedy domnělá. Byla tedy ukotvena v zákoně tak, aby nemohlo dojít ke snadnému zneužití (např. z nafingování obrany). Nutná obrana byla vyloučena proti útokům již zakončeným (exces extenzivní). Ale konkrétní případy byly hodnoceny daleko přísněji, než podle dnešní právní praxe. Uznávalo se tedy, že obrana musí být v takové intenzitě jako byl veden útok. Tedy bránit se zbraní proti neozbrojenému útočníkovi bylo bráno spíše jako nepřiměřená obrana.

Útok musel být „**protiprávní**“, v takové podobě jej známe i dnes. Tedy útok musel směřovat proti zájmům chráněným zákonem a to životu, svobodě nebo jmění.

Kvůli tomuto slovu se mohla nutná obrana začít opírat o ostatní zákony, především trestní zákon. Jednání útočníka muselo vykazovat protiprávnost. Takže takové jednání, které bylo popsáno v zákoně jako nedovolené. V zákonech je tento pojem uváděn slovy

². Zákon č. 117/1852 ř. z. císařského patentu (*Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích*). 1852 [cit.2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.kakanien.info/Show.aspx?ID=106>

„nedovoleně“ nebo „neoprávněně“ atd. Už se za takovéto jednání nemohlo „schovat“ cokoliv. Konečně se nutná obrana začala juristicky vymezovat a její soudní hodnocení se opíralo o pevné podmínky, které byly popsány v některém ze zákonů.

Bylo popsáno i jakési **vybočení z mezí nutné obrany** a to: ten kdo z poděšení, ze strachu nebo z leknutí vykročil z mezí takové obrany. V těchto případech vybočení, se skutek posuzoval stejně jako dnes a nazývá se - polehčující okolnost. Mohlo se tedy jednat o přestupek nebo byl čin hodnocen jako čin nedbalostní. To zahrnovalo ochranu práv obránce v případě překročení určitých mezí, které vymezoval zákon, i když podmínka překročení nebyla popsána dost zřejmě, jak již známe v dnešním pojetí trestního zákona. Otázka přiměřenosti útoku byla hodnocena poměrně specificky a individuálně, vždy v konkrétních případech.

„Ačkoliv nutnost (přiměřenost) obrany byla chápána poměrně úzce a vykládána byla spíše objektivně, Nejvyšší soud již v roce 1922 judikoval, že překročení mezí nutné obrany je beztrestné i tehdy, měl-li pachatel z bázně, uleknutí nebo přestrašenosti omylem za to, že jsou splněny objektivní podmínky nutné obrany. Podle ustanovení o nutné obraně však tyto případy nevykládaly postih za trestný čin z nedbalosti - beztrestnost za takové jednání byla proto pouze částečná.

Překročení mezí nutné obrany z hlediska intenzity obrany však bylo v soudní praxi posuzováno přísněji. Příkladem je rozhodnutí potvrzené Nejvyšším soudem, kdy pachatel byl uznán vinným za to, že bránil život svého bratra napadeného vlastním otcem, který jej uchopil za hrdlo, přitiskl ke zdi a rdousil, až bratr přestal křičet. Obviněný, bratr oběti, obávaje se o život svého bratra, snažil se útok odvrátit, k čemuž použil úder do hlavy otce sekáčem na řepu (zbraň, která byla po ruce), čímž mu způsobil smrt. Podle soudu měl obviněný bránit život svého bratra jiným způsobem, jestliže otec byl neozbrojený. Stačilo prý zakročít jinak a zasáhnout otce do jiné části těla. Takové hodnocení případu je ve světle současné úpravy i praxe příliš přísné, neboť rezignuje na vážné ohrožení života rdoušeného a na absenci subsidiarity, která se při odvrácení útoku v nutné obraně nevyžaduje.“³

³. DĚDINA, M. *Překročení mezí nutné obrany*. [online]. Praha, 2012. [cit.2013-02-18]. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta právní. Dostupné z: <http://svoc.prf.cuni.cz/sources/5/8/100.pdf>

Nutná obrana se vylučovala i v případech rvaček atd.

1.3 Nutná obrana v 50. letech 20. Století

Úprava podle říšského zákoníku platila až do 1. srpna 1950. Tehdy byla po druhé světové válce převzata právní úprava z první republiky. Právní uspořádání tedy platilo téměř sto let. Poté ho nahradil socialistický trestní zákoník, který byl přestaven za pouhé 2 roky.

„Pouhé dva roky stačily na kompletní přestavbu právního řádu od základu a nutno podotknout, že ani institut nutné obrany nezůstal nedotčen. Ochrana lidského života a majetku musela ustoupit útokům na lidově demokratickou republiku, její socialistickou výstavbu a na zájmy pracujícího lidu. Jednotlivec se tak dostává v hierarchii chráněných hodnot až na čtvrté, poslední místo. Takové zařazení sice nemělo větší praktický dopad na běžné případy nutné obrany (jednání napadených při loupežích, krádežích, ohroženích zdraví apod.), je však jistě výmluvné o pojetí a postavení jednotlivce v právu a ve společnosti obecně.

Pro překročení mezi nutné obrany však nebyly důležité floskule, ale konkrétní stanovení podmínek nutné obrany. Trestní zákon z r. 1950 stanovil, že jednání není trestným činem za splnění dvou podmínek:

- 1. útok přímo trval nebo hrozil a*
- 2. obrana byla útoku přiměřená⁴*

V nové právní úpravě byl tedy rozšířen bod útoku o slova: přímo trval nebo hrozil. Obránce už nemusel čekat, aby ho útočník přímo napadl, ale stačila situace, kdy bylo zřejmé, že napadení nastane. To pomáhalo při soudních procesech při argumentaci beztrestné obrany.

Druhý bod rozšíření se týkal přiměřenosti. Bylo, ale jen obecně uvedeno, že obrana musí být útoku přiměřená. Pokud byla intenzita nebo způsob nepřiměřená jednalo by se

⁴. DĚDINA, M. *Překročení mezi nutné obrany*. [online]. Praha, 2012. [cit.2013-02-18]. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta právní. Dostupné z: <http://svoc.prf.cuni.cz/sources/5/8/100.pdf>

o vybočení ze stanovených podmínek. I za těchto podmínek se bral největší ohled na ohrožené zájmy. Teprve teď se tedy vložila podmínka proporcionality a tím došlo k zásadnímu zmenšení podmínek obrany. Obránce se přeci nemůže bránit jakýmikoliv prostředky a jakoukoliv intenzitou. A i když útočník jedná protiprávně, nemůže být zbaven všech práv (zdraví, život atd.) Jednalo se o rovnováhu mezi útokem a obranou. Neřešila se tedy otázka proporcionality mezi chráněnými zájmy obránce a útočníka, jako tomu je v novějším trestním zákoně z roku 1961.

Vymazána byla ustanovení o vykročení z mezí nutné obrany z důvodů poděšení, strachu nebo leknutí (exces astenický). Jednání v takovémto rozrušení sice bylo bráno jako polehčující okolnost, avšak stále kriminální jednání.

„Judikatura se vyjadřuje k překročení mezí nutné obrany v putativní obraně (domnělé obraně). Pokud se někdo omylem domnívá, že jedná v obraně, není zásadně beztrestným jako u nutné obrany. Takové jednání může být beztrestné jen pro skutkový omyl, tedy pro nedostatek zavinění tak, jako každý jiný trestný čin, a to za podmínek, že omyl pachatele je nezaviněný (pokud bude zaviněný z nedbalosti, bude odpovědný za nedbalostní trestný čin) a jednání pachatele bylo přiměřené domnělému útoku (splňovalo by tedy kritérium přiměřenosti). Překročí-li pachatel meze domnělé nutné obrany, bude beztrestný, jen pokud jednal ve vztahu k překročení mezí nezaviněně. V ostatních případech beztrestný nebude, i kdyby byl jeho omyl, pokud jde o útok, nezaviněný.“⁵

1.4 Nutná obrana od 60. let 20. století

Poválečný trestní zákoník z roku 1950 byl v platnosti jen 11 let a změnou společenského charakteru muselo dojít k novelizaci stávajícího zákoníku. Byl tedy přijat nový trestní zákon číslo 140/1961 Sb. v roce 1961 (který byl do současné doby pouze novelizován)

^{5.} DĚDINA, M. *Překročení mezí nutné obrany*. [online]. Praha, 2012. [cit.2013-02-18]. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta právní. Dostupné z: <http://svoc.prf.cuni.cz/sources/5/8/100.pdf>

Zákon stanovil v §13 že: „Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajících útok na zájem chráněný tímto zákonem, není trestným činem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku.“⁶

Zcela nová koncepce zákona se ve změnách nejvíce ukázala zejména v koncepci nutné obrany. Přiměřenost zde už nebyla vymezena pozitivně, ale negativně, tedy řešila se **nepřiměřenost** povaze útoku. Nepřiměřenost ale musela být podle zákoníku **zřejmá**. Nová koncepce vyvolávala v právní praxi značné nepřesnosti.

V té době totiž např. pojem nebezpečnost byl zcela nenázorný a v právní teorii těžko specifikovatelný. To ztěžovalo hodnocení judikatury specifických situací.

Přidání slova „**zřejmě** posunulo objektivní chápání přiměřenosti blíže subjektivnímu hodnocení situace obráncem a rozšířilo použití prostředků, jakými se lze bránit, o více než přiměřené, nikoliv však zřejmě nepřiměřené. Rozšířen byl i okruh k obraně způsobitelných útoků na libovolný zájem chráněný trestním zákonem.

Na širší pojetí, které se projevilo zejména při hodnocení překročení mezí z hlediska přiměřenosti, navazovala i judikatura. Příkladem je rozhodnutí, ze kterého vyplývá, že vybočení z mezí nutné obrany nelze usoudit jen z toho, že napadený se bránil zbraní proti neozbrojenému útočníkovi, věkově podstatně mladšímu, fyzicky silnějšímu a známému svou agresivitou. Obdobně soud konstatoval, že vybočením nemusí být nutné situace, kdy napadený útočnicka zranil a případně ho i usmrtil, přičemž sám neutrpěl žádné zranění, pokud tím odvracel útok přímo hrozící nebo trvajících a taková obrana nebyla zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku. Tyto dva případy dokládají, že soudy v této době již postupně přestávají poměřovat hrozící následek škody útoku a škodu způsobenou v obraně.“⁷

Konečně se začaly porovnávat i jiné okolnosti, kterými může být obránce v průběhu napadení ovlivněn. Už se řešila i subjektivní povaha obránce (jak se obránci jevila v době útoku), oproti objektivní situaci vzniklé útokem (jak se poté jeví osobám hodnotící situaci).

^{6.} Zákon č. 140/1961 Sb. . trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (trestní zákon). In Sběrka zákonů České republiky. 1962 [cit.2013-02-20].

^{7.} DĚDINA, M. *Překročení mezí nutné obrany*. [online]. Praha, 2012. [cit.2013-02-18]. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta právní. Dostupné z: <http://svoc.prf.cuni.cz/sources/5/8/100.pdf>

Z časových podmínek musel být odvrácen čin **přímo hrozící nebo trvajícím útokem** (takový známe již dnes). K překročení mezi tedy mohlo dojít za stejných podmínek jako dnes. Časové podmínky nutné obrany už tedy byly právně ohraničeny. Pokud od útočníka již nehrozí nebezpečí, protože útok již skončil a napadený po ukončení útoku přejde do ofenzivy, jedná se o exces extenzivní. Jde o překročení podmínek nutné obrany a následek způsobený v tomto jednání není odvolatelný k nutné obraně, ale je trestě odpovědný.

1.5 Nutná obrana po vzniku ČR

Vznikem samostatného státu České republiky 1. ledna 1993 a zánikem federace, bylo zapotřebí jak velkých změn společenských, tak i těch v infrastruktuře a zákonech. V této době stoupající kriminalitě byli zákonodárci nuceni provést další novelizaci stávajícího zákona, která zahrnovala i nutnou obranu. Vznikl tedy novelizovaný zákon č. 290/ 1993 Sb. Ten rozšiřoval záměnou tří slov velmi citelně i podmínky nutné obrany. V § 13 byla přidána jen slova: nejde o nutnou obranu, byla-li obrana **zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku**.

„V předchozí úpravě činily výkladový problém slova zřejmost, povaha a nebezpečnost. Každý útok má svoji povahu a nebezpečnost, přičemž kritéria povahy a nebezpečnosti byla chápána především významem ohroženého chráněného zájmu, osobou útočníka, následky útoku, okolnostmi, motivem, způsobem jednání útočníka, prostředím útoku apod. Tyto okolnosti jsou vhodné pro posouzení jednání útočníka, nikoliv však obránce, který je v naprosto jiné situaci. Jedná v časové tísní, pod tlakem, spoléhá pouze na sebe a rozhoduje se intuitivně, proto na něj nelze klást příliš široké požadavky. Z těchto důvodů měla novela za cíl posílit subjektivní pojetí podmínek a soudit je více podle vnímání obránce. Pouze pokud je překročení zcela zjevně nepřiměřené způsobu útoku, tedy očividné, nepochybné a jasné, nejsou podmínky nutné obrany splněny.“⁸

Podrobné rozebírání podmínek není nutné, protože jsou interpretovány a užívány v praxi, naprosto stejně, jako zákonná formulace (třebaže v jiném zákoně) v dnešní platné právní úpravě.

1.6 Nutná obrana v současnosti

Trestní zákoník platný až do dnešní doby, nahradil předchozí úpravu v roce 2009, kde převzal vymezení nutné obrany v nezměněné podobě a v §29 zákona č. 40/2009 Sb., stanovil, že:

„Nutná obrana

(1) Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajícím útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem.

(2) Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.“⁹

V této podobě známe vymezení nutné obrany až do dnes. Právní úprava v současnosti je však popisována v další kapitole, tudíž není nutné zde rozebírat její podmínky. Je však nutné zmínit, že nutná obrana není jediná okolnost vylučující protiprávnost.

^{8.} DĚDINA, M. *Překročení mezi nutné obrany*. [online]. Praha, 2012. [cit.2013-02-18]. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta právní. Dostupné z: <http://svoc.prf.cuni.cz/sources/5/8/100.pdf>

^{9.} Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 9. 2. 2009, ISSN 1211-1244 § 41. Ve znění pozdějších předpisů.

2. VYMEZENÍ POJMU NUTNÉ OBRANY A JEJÍ POSTAVENÍ JAKO OKOLNOSTI VYLUČUJÍCÍ PROTIPRÁVNOST

Současná platná právní úprava trestného činu, popsaná v trestním zákoně č. 40/2009 Sb. se zakládá na splnění dvou způsobů pojetí trestného činu a to formální části a části materiální (tzv. materiálně-formální pojetí trestného činu). To znamená, že čin, který má být označen jako trestný musí splňovat oba tyto znaky:

- Znak formální, který je rozhodující, vykazuje znaky některé skutkové podstaty uvedené v zákoně.
- Materiální znak vyžaduje určitou společenskou nebezpečnost (též nazývanou jako škodlivost trestného činu).

Není tedy možné označit jako trestný čin konání, které je sice nebezpečné pro společnost, avšak není vymezeno v zákoně. Byl by to rozpor s pravidlem „nullum crimen sine lege“ (lat. "žádný zločin bez zákona"). Stejně tak není možné považovat čin, který je formálně vymezen v zákoně, ale není nebezpečný pro společnost. Sem totiž patří i okolnosti vylučující protiprávnost, kam spadá i nutná obrana. Tedy takové jednání, které není trestným činem ani přestupkem, přestože jinak jejich zákonné znaky naplňuje.

2.1 Okolnosti vylučující protiprávnost

„Pod označením okolnosti vylučující protiprávnost rozumíme některé okolnosti, které způsobují, že pachatelův čin, který se svými rysy podobá trestnému činu, není protiprávní ani nebezpečný pro společnost, tedy není ani trestným činem.“¹⁰

^{10.}

KRUPKA, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: Armex Publishing, 2005, s.45, ISBN 80-867-9522-5.

Mezi tyto okolnosti patří především: nutná obrana, krajní nouze, oprávněné použití zbraně, svolení poškozeného, plnění zákonné povinnosti nebo rozkazu, výkon práva a povolání, riziko ve výrobě a výzkumu nebo třeba sportovní riziko.

Z okolností vylučujících protiprávnost blíže upravuje trestní zákon jako Nutnou obranu (§29), krajní nouzi (§28), svolení poškozeného (§30), přípustné riziko (§31) a oprávněné použití zbraně (§32). Ostatní se nacházejí pouze v právní teorii, stejně jako vymezení okolností vylučujících protiprávnost obecně. Jedná se tedy o specifické případy, u kterých chybí protiprávnost činu (a to ne jen trestní protiprávnost, ale i protiprávnost celého právního řádu) Tudíž se vylučují z běžného hodnocení činu a neřadí se mezi činy nedovolené, tzv. protiprávní. Tyto nedovolené činy nemusí být jen trestné činy, některé z nich jsou jen přestupky, správní delikty, disciplinární či pořádkové delikty nebo jsou postihovány občanskoprávní sankcí.

Praktický důsledek, který plyne z existence důvodů vyloučení protiprávnosti, je tedy zřejmý: vylučuje trestní zodpovědnost pachatele (např. obránce v nutné obraně).

Jsou-li přítomné, implikuje to stejné podmínky jako by chyběla společenská nebezpečnost, nebo nutné znaky pro trestný čin. Tudíž to trestný čin není ani nikdy nebyl.

Je třeba vymežit nutnou obranu vůči krajní nouzi. U **krajní nouze** jde o odvrácení přímo hrozícího nebezpečí, kdežto u **nutné obrany** jde o odvrácení přímo hrozícího útoku jako úmyslného protiprávního jednání na zájem chráněný zákonem. U nutné obrany, jde tedy o zvláštní případ krajní nouze. Zájem chráněný zákonem je život, zdraví či majetek. Může to být však i jiný zájem (na první pohled méně důležitý) a to čest, svoboda atd. Tyto neodlučitelné znaky je zcela kdokoliv oprávněn, ne povinen (kromě složek integrovaného systému a některých jiných pověřených osob), chránit a to kdokoliv.

2.2 Nutná obrana

Kvinteseence nutné obrany je tedy odvrácení útoku. Jak už bylo řečeno, útok může odvrátit kdokoliv (dle slov v zákoně „někdo odvrací“). Takže i osoby, proti nimž přímo nesměřuje útok. Zde už se dostávám k problematice celé práce. A to, že běžní občané některé tyto informace nemají, nebo se k nim za svůj život nedostali. Tudíž netuší, že mohou chránit i zájmy někoho jiného (např. přítelkyně, přítele, kolemjdoucího, ale i státu. Pokud osoba bude pomáhat strážníkovi Policie ČR, bude se na tuto osobu vztahovat stejné pravidlo jako by se jednalo o úřední osobu)

Zločin prostě patří do běžného života a tento stav se asi v budoucnu jen tak nezmění. Lidé by si to měli uvědomovat. Někdy jim to masová média dávají až příliš najevo a tento fakt je nutné respektovat. Jsou tu sice orgány činné v trestním řízení, policie atd., ale ty nemohou z logického, střízlivého pohledu vždy zajistit bezpečnost všech osob. Proto zákonodárci „dali veřejnosti do rukou mocnou zbraň“ a tou je možnost se v případě napadení beztrestně bránit. Tato možnost lidstvo provází skoro od počátků věků, ale to bude rozebráno v další kapitole.

„Podstatou jednání v nutné obraně je skutečnost, že čin toho, kdo útok odvrací, je ve shodě s právní normou - nahrazuje tedy vlastně zásah veřejných orgánů.“¹¹

Úprava v Trestním zákonu České Republiky, zákon .č. 40/2009 HLAVA III , § 29
OKOLNOSTI VYLUČUJÍCÍ PROTIPRÁVNOST ČINU:

„Nutná obrana

(1) Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajících útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem.

(2) Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku“¹²

Ustanovení o nutné obraně však obsahují i jiné zákony, jako např. zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích, nebo občanský zákoník.

11. NÁCHODSKÝ, Zdeněk. *Nebojte se bránit*. Vyd. 1. Praha: Armex, 2006, s.24, ISBN 80-867-9543-8.

12. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 9. 2. 2009, ISSN 1211-1244 § 41. Ve znění pozdějších předpisů.

Z výše uvedeného paragrafu je zřejmé, že útok musí přímo **hrozit** nebo **trvat**. Z jednání útočníka tedy musí být jasně patrné, že útok bezprostředně nastane.

Tak jak uvádí například JUDr. Zdeněk Náchodský, že „*Útočník všemi svými vnějšími projevy dává najevo, že útok bude bezprostředně následovat.*) *Není však nutno čekat, až útok nastane a útočník přímo zaútočí. (viz.: každá akce je rychlejší než reakce – při očekávání útočné iniciativy nastává riziko nevyblokovaní tohoto útoku).* *Pro takovou situaci však nestačí pouhá výhrušná gestikulace či plané vyhrožování – obrana tedy nesmí být předčasná. Ohrožené osobě musí být zcela jasné, že útok bude bez prodlení a určitě následovat. Přímo hrozící útok tedy nesmí být domnělý. Přímo hrozící útok je vždy vázán i na vzdálenost ve vzájemném postavení*“¹³

Jedná se o zvláštní případ střetu zájmů na ochranu různých společenských vztahů. Na jedné straně zájmy napadeného útokem a na druhé straně zájmy útočníka, který by byl za normálních podmínek též chráněn a jelikož se jedná o protiprávní jednání, tento zájem nemůže být společností chráněn. Význam nutné obrany tedy spočívá v tom, aby nebyly trestně stíhány osoby, které potlačí zájmy útočníka tak, aby mohl být útok odvrácen.

Obrana je právo občana na odvrácení útoku, kterému je dovolené se bránit i za podmínek, kdy bylo možno útok odvrátit jinak než aktivní obranou. Například útekem z místa napadení, přivolání pomoci jiných osob atd. Tedy obránce se může bránit aktivně a nemusí boj vzdávat a dávat se na útěk.

Podíváme-li se na tuto obranu všeobecným pohledem, zjistíme, že to takto jednoduše nefunguje. Většina napadených osob totiž prvoplánově nemyslí na odražení útoku, ale na útěk, a to i v případě kdy jsou ozbrojeni. Na vině je především strach. To se v takové situaci napadení dá samozřejmě chápat. Není to zcela standartní situace a většina lidí na ní není připravena. Je tu ovšem i jiný druh strachu.

Paradoxně strach z toho, kdo by ho v takové situaci bránil, strach z následného stíhání za trestný čin ublížení na zdraví nebo dokonce ublížení na zdraví s následkem smrti. Důvodem takovýchto jednání je nízká informovanost veřejnosti o okolnostech vylučujících protiprávnost, která vede ke zkreslenému povědomí společnosti.

^{13.} NÁCHODSKÝ, Zdeněk. *Nebojte se bránit*. Vyd. 1. Praha: Armex, 2006, s.25, ISBN 80-867-9543-8.

Abychom však všechnu vinu nesvalovali na neinformovanost. Část populace tyto informace určitě zná. Svůj podíl na tom nese určitě i nejednotné rozhodování soudů v otázkách nutné obrany. Též s pomocí masových médií, které o těchto poutavých událostech informují nejvíce. To vytvořilo v povědomí společnosti jakýsi psychický blok a strach z odsouzení odnětí svobody.

2.3 Rozbor podmínek nutné obrany

Abychom mohli přesněji pochopit Nutnou obranu a její problematiku, musíme si rozebrat jednotlivé podmínky, tak jak jsou popsány v zákoně (§ 29 trestního zákoníku, viz výše). Na první pohled jednoduchá definice v zákoně však obsahuje přesně vymezené pojmy, aby nemohlo dojít ke sporu (např. justiční omyl). Nesmí tak být žádné slovo chápáno dvousečně a definice musí být co nejpřesnější.

2.3.1 Rozbor pojmu – „čin jinak trestný“

Z pojmu „čin jinak trestný“ lze vyvodit, že se jedná o čin, který by za jiných podmínek netýkajících se nutné obrany, byl trestným činem. Stav nutné obrany však nejenže z činu dělá beztrestný čin, ale dokonce i čin dovolený a společensky žádoucí. Jako důkaz můžeme použít fakt, že toto jednání chrání před protiprávností významné zájmy. A to zájmy chráněné samotným zákonem. Stát má tedy účast na tom chránit tyto zájmy a dospěl proto k názoru, že obrana, která by měla stejnou intenzitu jako trestný čin, je přiměřeným způsobem obrany proti protiprávnímu útoku.

Jak bude ještě rozebráno podrobněji dále v textu, je třeba vycházet ze zásady, že právě útočník do protiprávního jednání jde dobrovolně, a měl by proto nést případné následky a ne obránce, který jen čelí situaci. Proto se ustanovení §29 snaží uplatňovat ve prospěch obránců, a z tohoto důvodu má tento pojem tak široký záběr, aby se do něj mohlo vejít jakékoli jednání odvracející nebezpečí.

2.3.2 Rozbor pojmu – „někdo“

Pojmem „někdo“ zákonodárci určili, že *„odvracet bezprávný útok je oprávněn každý, proti komu tento útok směřuje, nebo každý v zájmu ochrany druhého.“*¹⁴

2.3.3 Rozbor pojmu – „odvrací“

„Je opatření, zákrok, činnost směřující k zastavení, překažení, nebo překážení útoku.“¹⁵

2.3.4 Rozbor pojmu – „útok“

„Útok“ obsažený v nutné obraně „je úmyslné protiprávní jednání (konání) člověka (útočnicka nebo útočnicků) nebo i např. člověkem poštvaného zvířete (kupř. psa apod.), které je jeho nástrojem. Je tedy odvracen trestný čin.“¹⁶

Útok jako protiprávní jednání však nemusí být trestným činem. Proto taky není požadováno, aby útočník byl trestně odpovědný. Nutná obrana je tedy dovolena i proti útoku nepřítelny osoby, dítěte nebo osoby jednající ve skutkovém omylu. Jednalo by se tak například jen o přečin, ale obránce se může bránit v nutné obraně.

Samotné podmínky útoku jsou: útok ohrožuje společenské vztahy a zájmy chráněné trestním zákonem a musí přímo hrozit, nebo trvat. Tzn. že nutná obrana míří proti útoku ohrožujícímu společenské vztahy, nebo majetek. Obránce může chránit tyto zájmy, ale i zájmy jiných osob. Tuto informaci většinou ani občané nemají a domnívají se proto, že mohou chránit jen sebe (tj. svoje zájmy). To je však škoda, protože k odvrácení útoku může přispět „kdokoliv komukoli“. Vzniká tudíž mnoho případů, neposkytnutí pomoci v nutné obraně nebo snaha vyhnout se problémům (např.: „nech je, ať si to vyřídí mezi sebou“ atd.). Konání v nutné obraně musí být vedeno vždy jen proti útočnickovi.

O odvrácení útoku by tedy nešlo v případě, kdybychom použili jinou osobu jako živý štít (např.: proti střelné zbrani), eventuálně napadli blízkou osobu útočnicka k jeho zastrašení, vydírání atd.

Je přípustné použít nutnou obranu vůči komukoli z útočnicků, tedy pokud jich bude víc. A to bez ohledu na jeho postavení, výzbroj, výstroj a jiné faktory. Je tedy pouze na nás koho si zvolíme. Tyto faktory budou ještě detailněji rozebírány v kapitole o sebeobraně, kde bude uvedeno, koho je důležitější zpacifikovat první, ať už z hlediska fyzického či psychologického.

^{14.} NÁCHODSKÝ, Zdeněk. *Nebojte se bránit*. Vyd. 1. Praha: Armex, 2006, s. 24, ISBN 80-867-9543-8.

^{15.} Tamtéž. s. 24

^{16.} Tamtéž. s. 24

Útok však nemusí mít pouze formu konání, ale i v případě **opomenutí** může jít o útok. Např. když nějaká osoba protiprávně vnikne do našeho obydlí (soused posilněn alkoholem v domnění, že se jedná o jeho byt nebo bývalý úlisný partner, který ale s dotyčnou osobou nemá už co dočinění nebo třeba zloděj) a neoprávněně v něm zůstává a odmítá opustit toto místo i když je osoba vyzvána, aby jej opustila. Útočník tím spáchá čin podle §178 trestného zákona a poškozenému bude uděleno právo jednat proti takovému útok v rámci nutné obrany. I když pachatel nebude agresivní, půjde o útok proti domovní svobodě. O útok opomenutím tedy půjde v případech, kdy pachatel měl něco konat, ale svojí povinnost nesplnil.

Dalším případem by mohlo být jednání podle §177 trestního zákona - útisk: „*kdo jiného nutí, zneužívaje jeho tísně nebo závislosti, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán odnětím svobody...*“¹⁷ V tomto případě by šlo o útok na osobní svobodu. Je tedy jedno, jaký zájem je napaden. O útok se však jedná pokaždé, když tomu tak je.

Jako problematický při posuzování se může jevit **útok zvířete**. Podle české právní úpravy v dnešní podobě je zvíře posuzováno jako věc a podle právní teorie a praxe půjde o útok ve smyslu nutné obrany pouze při útoku člověka. Tedy osoby, která je schopna jednat, což zvíře není. Je tedy jednoduché posoudit „**útok poštvaného zvířete** (podle novějšího pojetí trestního zákona i rozzuřeného zvířete), které bychom považovali za „živý nástroj“ (event. zbraň) v ruce člověka.“¹⁸ To znamená, že např. pes je v ruce člověka zbraň stejně jako nůž či pistole. Za těchto okolností je tedy povoleno zvíře zranit či usmrtit. O zcela zjevně nepřiměřenou obranu by se zde tedy nejednalo, protože jsou proti sobě postaveny hodnoty jako je život, zdraví, proti majetkovým hodnotám, jakým je nástroj v podobě poštvaného zvířete, které podle práva zcela určitě má hodnotu majetkovou.

Naopak jiné případy útoku zvířete už nebudou jednoduché pro posouzení nutné obrany. Útok zvířete, jak už bylo řečeno, není možno považovat za útok a tak zde nebude nutná obrana platná. To ale neznamená, že to není žádnou právní normou určeno. Proti útoku

^{17.} Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 9. 2. 2009, ISSN 1211-1244 § 177. Ve znění pozdějších předpisů.

^{18.} KRUPKA, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: Armex Publishing, 2005, s. 45, ISBN 80-867-9522-5.

se lze bránit podle daleko přísnějších podmínek **krajní nouze** (§28). Tento problém je velmi diskutován odborníky na poli práva a jejich názory se velmi rozcházejí. Někteří by zařadili útoky zvířat na stejnou úroveň, jako jsou osoby nepřičetné a jednající ve skutkovém omylu. Někteří se však přiklánějí k dnešnímu pojetí (i když není úplně dokonalé a určitě se v něm dají najít určité nedostatky) rozhodování podle zásad o krajní nouzi. V takovém případě nastávají podmínky krajní nouze, avšak je velmi jednoduché z nich vybočit (exces).

„Nejde o krajní nouzi, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných podmínek odvrátit jinak nebo způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil“¹⁹. Zvíře je útokem schopno způsobit případné těžké zranění, v horším případě smrt a to je následek zjevně závažnější. Je tu však otázka v posuzování takovýchto případů. Dá se vyčíslit hodnota psa, ale asi se nedá porovnávat s hodnotou lidského života. V takovémto případě je asi nejjednodušší se zachránit útekem. To se ale ne vždy zdá být výhodné (např. utéct psu není tak jednoduché) Pokud Vás tedy napadne vztekly toulavý pes a vy se útoku vyhnete útekem, je zde možnost, že místo Vás napadne někoho dalšího. A to už se může jednat o daleko horší situaci, když potká třeba skupinu dětí. Je proto i společensky přijatelnější, i morálně, se v tomto případě zachovat jinak a útok i za předpokladu, že zvíře usmrtíme, provést v takové míře jakou nám situace nabídne. Toto však není nabádání k bezmyšlenkovitému vyrazení proti zvířeti za každé situace, nýbrž jakási téze, jak se stavět k takovýmto situacím.

Z právního hlediska je zvíře nepochybně věc, ale právo mu přisuzuje jakýsi speciální formát věci. Je to totiž věc, která ale může samovolně zaútočit, což takový nůž neudělá. Z tohoto hlediska můžeme jen konstatovat, že nemůžeme využít institutu nutné obrany, což se zdá být nepochopitelné.

Někdy by bylo možné najít řešení ve způsobu útoku a to konkrétně opomenutím. Jestli je opomenutím myšleno, že majitel měl něco konat, ale svojí povinnost nesplnil. V konkrétním případě vlastnit majetek tak, aby nemohl nikomu způsobit škodu. Pokud se tedy majitel na procházce nezajímá o svého psa, který není na vodítku a ten napadne nějaké děti, mohly by se naplnit podmínky pro útok opomenutím, tedy i okolnosti

¹⁹. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 9. 2. 2009, ISSN 1211-1244 § 29. Ve znění pozdějších předpisů.

nutné obrany.

Problematika je však velmi široká a nemá cenu se s ní zaobírat do detailů. To už je na soudech a jejich rozhodnutích pro každý konkrétní případ. Obecně jen můžeme říci, že podmínky nutné obrany by byly teoreticky možné pouze v případech, kdy bude napaden zvířetem člověk. Ne tak, kdyby bylo napadnuté zvíře jiným zvířetem, tam by šlo zcela jistě o krajní nouzi se všemi jejími podmínkami.

2.3.5 Rozbor pojmu – „přímo hrozící nebo trvajícím“

„Útok přímo hrozící je takový, který má v úzké časové souvislosti bezprostředně nastat, není však třeba, aby začal. Rozhodně se nemusí s obranou vyčkávat, až útočník udeří, vystřelí anebo se zmocní věci. Časový úsek mezi počátkem nutné obrany a útokem bývá velmi krátký a závisí na povaze útoku.

Za přímo hrozící útok je možno považovat i pokus o trestný čin. Nutná obrana však není přípustná proti útoku teprve připravovanému, který ještě nehrozí bezprostředně, je však přípustná proti útoku trvajícím, tj. proti útoku již uskutečněnému, ale ještě neukončenému.“²⁰

Časové hledisko je tedy možné přesně vymezit. Při hodnocení legálnosti obrany, je tedy velmi důležitý moment, v jakou chvíli obrana nastala. Nesmí nastat ani moc brzy (předčasná obrana) ani moc pozdě po skončení útoku (obrana by měla znaky oplácení), tudíž by se nejednalo o navazující obranu, ale zcela nový započatý útok.

2.3.6 Rozbor pojmu – „zájem chráněný zákonem“

Zájem chráněný zákonem je život, zdraví či majetek, ale i čest, svoboda atd. Nutná obrana tedy „směřuje proti útoku, který ohrožuje společenské vztahy chráněné trestním zákonem a který přímo hrozí nebo trvá. Ochrana se netýká jen zájmů jednotlivce, ale i zájmů společnosti, státu, právnických osob apod. Útok pachatele může být veden nejen na život, ale také proti majetku (např. proti budovám a jiným věcem).“²¹

^{20.} KRUPKA, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: Armex Publishing, 2005, s. 45, ISBN 80-867-9522-5.

^{21.} NÁCHODSKÝ, Zdeněk. *Nebojte se bránit*. Vyd. 1. Praha: Armex, 2006, s.25, ISBN 80-867-9543-8.

Tento rozbor podmínek se však nedotýká pouze trestního zákoníku, ale podmínky jsou stejné pro všechny zákony České republiky, kde je popsáno jednání v nutné obraně jako okolnost vylučující odpovědnost nebo protiprávnost.

2.4 Legislativní zakotvení v právních normách ČR

Okolnosti vylučující protiprávnost nejsou popsány jen v trestním právu. Jsou vymezeny podmínky i pro přestupkové právo a soukromé právo. Vyloučit protiprávnost i v jiných zákonech (než trestním), je nutné ke zlepšení rozhodování v otázkách útoku na chráněné zájmy, útok nemusí být vždy trestním činem, proto je popsán i v přestupkovém právu.

V otázkách útoku na občanskoprávní vztahy a otázkách způsobení škody je nutná obrana vymezena v občanském právu. Vymezení ve všech odvětvích je důležité, aby vymežilo všechny vznikající problémy v této problematice.

Nutná obrana je legislativně zakotvena:

v trestním právu (§29 zákona č. 40/2009 Sb. trestního zákona): byla v této práci už popsána, takže není důvod opakovat interpretaci (§29 zákona č. 40/2009Sb.)

v přestupkovém právu (§ 2 zákona č 200/1990 Sb. o přestupcích): v zákoně je nutná obrana vymezena takto:

„Přestupkem není jednání, jímž někdo odvrací a) přiměřeným způsobem přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný zákonem nebo b) nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému zákonem, jestliže tímto jednáním nebyl způsoben zřejmě stejně závažný následek než ten, který hrozil, a toto nebezpečí nebylo možno v dané situaci odvrátit jinak.“²²

^{22.} Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích (dále jen „zákon o přestupcích“) Zákon č. 200/1990 Sb. ze dne 17. května 1990, o přestupcích. In: *Sbírka zákonů*. 18. 5. 1990. ISSN 1210-0005 . § 2, odst. 2, písm. b). Ve znění pozdějších předpisů.

V podstatě jde o stejné podmínky jako v trestním právu, s tím rozdílem, že delikt má menší společenskou nebezpečnost. Je tu však pochopitelně podmínka přiměřenosti a způsobený následek nesmí být stejně závažný, nebo větší, pokud nebylo možno útok odvrátit jinou cestou.

V soukromém právu (§§ 418,419 zákona č. 40/1964 Sb. občanského zákoníku): v tomto zákoně je vymezení trochu rozšířeno, kvůli majetkovým zájmům. Zahrnuje i krajní nouzi a zní takto:

„§ 418

(1) Kdo způsobil škodu, když odvracel přímo hrozící nebezpečí, které sám nevyvolal, není za ni odpovědný, ledaže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo jestliže je způsobený následek zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten který hrozil.

(2) Rovněž neodpovídá za škodu, kdo ji způsobil v nutné obraně proti hrozícímu nebo trvajícím útok. O nutnou obranu nejde, byla-li zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku.

§ 419

Kdo odvracel hrozící škodu, má právo na náhradu účelně vynaložených nákladů a na náhradu škody, kterou přitom utrpěl, i proti tomu, v jehož zájmu jednal, a to nejvýše v rozsahu odpovídajícím škodě, která byla odvrácena.“²³

Řeší se zde i otázka náhrady škody a vynaložených nákladů vzniklých při odvracení škody nebo útoku. Např. když obránce přiměřeně odvrací útok a jsou mu při tom rozbity hodinky, má obránce v soudním řízení šanci, že útočník bude přinucen škodu nahradit.

Toto pravidlo však neplatí striktně. Vyloučení povinnosti nahradit škodu nemusí platit, jestliže je obrana zcela zjevně nepřiměřená.

^{23.}

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích (dále jen „zákon o přestupcích“) Zákon č. 200/1990 Sb. ze dne 17. května 1990, o přestupcích. In: *Sbírka zákonů*. 18. 5. 1990. ISSN 1210-0005 . § 2, odst. 2, písm. b). Ve znění pozdějších předpisů.

Pro osobu odvracející nebezpečí (často v časové tísní a ve stresu) je však přihlíženo s porozuměním, neb osoba si nemůže uvědomit jak velkou škodu odvracením způsobí. Jedná se o tzv. omluvitelné vzrušení mysli.

3. EXCES (VYBOČENÍ Z MEZÍ NUTNÉ OBRANY)

*„Přiměřenost obrany je zákonem stanovena negativně: **Nejde o nutnou obranu, byla-li zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.** Přiměřenost obrany znamená, že obrana je schopna odrazit útok a je způsobilá k jeho odvrácení.*

Z pojmu „zjevně“ lze vyvodit závěr, že nepůjde o nutnou obranu, když bude v očividném hrubém nepoměru ke způsobu útoku, tj. když z případu na první pohled vyplývá, že obrana k odvrácení útoku nebyla potřebná v takové intenzitě. Obrana musí být tak intenzivní, aby útok odvrátila, tj. musí být silnější než útok, jinak by ztrácela smysl.“²⁴

Tzn. obrana musí být vždy nepřiměřená a intenzivnější, jinak by útok nebyl odražen a obrana by byla zbytečná (použití větší síly, lepších takticko-technických prostředků, větší rychlost atd.). Tím, ale nemyslím intenzitu ve smyslu brutálnějšího, nebo nepřiměřeného postupu, kdy útočník vyhrožuje na dálku a obránce se účinně brání střelbou z pistole. Jde však o to, aby nebyla **zcela zjevně nepřiměřená**, protože tím už vzniká vybočení z mezí a jednání se stává protiprávní. Mezi tím už je velmi tenká hranice. Z těchto úsudků lze vyvodit, že o tom jaký a jak intenzivní způsob obrany bude obráncem použit, závisí na útočnickovi (jestli útok proběhne se zbraní, jakou silou atd.)

„Útočnickovi lze způsobit i větší škodu (následek), než hrozila z jeho útoku, nesmí však být hrubý nepoměr. Při posuzování přiměřenosti nutné obrany srovnáváme i prostředky, které použil útočník a které obránce, způsob jejich použití a výsledek. Obrana nemusí být omezena na pasivní odrážení ran a ustupování. Útok lze odrážet i aktivní obranou. Tím se z obránce nestává útočník. Neexistují pravidla pro posouzení přiměřenosti obrany. Soud musí řešit, zda v konkrétním případě byly splněné podmínky“²⁵, které vyplývají z §29 trestního zákona.

^{24.} KRUPKA, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: Armex Publishing, 2005, s. 46, ISBN 80-867-9522-5.

^{25.} Tamtéž. s. 46

„Přiměřenost“ nebo „nepřiměřenost“ obrany všeobecně chápaná veřejností z nejrůznějších mediálně prezentovaných caus se tedy svou podstatou nevztahuje ke konkrétní obraně jako takové, ale ke způsobu útoku!!! Způsob útoku – je v podstatě vyjádřením všeho, co je významné pro jeho intenzitu a nebezpečnost (jde tedy o faktor technický a jeho praktické využití při napadení – útok vedený údery, kopy, se zbraní, dosah zbraně, intenzita použitých útočných technik, směr a rytmus útoku, počet útočnicků apod.).²⁶

O exces tedy půjde v případě, že se naplní některá ze zákonných podmínek:

- pokud byla obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku
- pokud obrana nebyla souběžná s útokem (tj. pokud ještě přímo nehrozil útok nebo se obranné počínání konalo v době, když už útok skončil)
- pokud se odvracel domnělý útok (který nemohl, ani neměl nastat, tzv. putativní obrana)

„Vybočení z mezí nutné obrany je společensky nebezpečné, a tudíž také trestné podle toho jaký trestný čin je v jednání pachatele spatřován. Může jít o nedbalostní i úmyslný trestný čin.“²⁷ Exces je tedy trestným činem, protože nenaplňuje znaky nutné obrany. Vykazuje například znaky oplácení atd. Soudem je jednání vybočující z mezí nutné obrany posuzováno podle §41 písm. „g) spáchal trestný čin odvraceje útok nebo jiné nebezpečí, aniž byly zcela splněny podmínky nutné obrany nebo krajní nouze, anebo překročil meze přípustného rizika nebo meze jiné okolnosti vylučující protiprávnost.“²⁸

Vybočení z mezí nutné obrany je tedy bráno jako polehčující okolnost. A to proto, že iniciátorem problému byl útočník, tudíž i když obránce, ať už úmyslně či neúmyslně, porušil zákonně stanovené podmínky, riziko z výsledku konfliktu by měl nést jen a pouze útočník, který do tohoto jednání šel se zavrženíhodnou pohnutkou.

Je tedy společností očekáváno, aby byly určeny určité limity nutné obrany. Právo se bránit má sice každý, ale toto právo není neomezené. Je především omezeno intenzitou

26. NÁCHODSKÝ, Zdeněk. *Nebojte se bránit*. Vyd. 1. Praha: Armex, 2006, s.26,ISBN 80-867-9543-8.

27. KRUPKA, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: Armex Publishing, 2005,s.46 ISBN 80-867-9522-5.

28. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 9. 2. 2009, ISSN 1211-1244. § 41. Ve znění pozdějších předpisů.

a způsobem útoku.

Toto by měl soud hodnotit vždy. Konkrétně případ od případu a přihlížet k okolnostem. Podle právní teorie se v ČR ustálilo základní rozdělení překročení nutné obrany na dvě skupiny podle toho, jaká podmínka nutné obrany byla překročena.

3.1. Exces intenzivní a extenzivní

O exces **intenzivní** se jedná, pokud nebyla splněna podmínka **přiměřenosti** a je zcela zjevné, že obrana byla nepřiměřená způsobu útoku. Příkladem takového jednání může být situace kdy: Obránce na ulici zcela nepochopitelně brání střelbou třeba tašku s nákupem, když proti obránci není použito žádné násilí. Nebo, když si dítě leze přes plot pro ztracený míč a je při tom usmrceno střelou zbraní, z důvodů obavy že jde krást. Jde tedy o hrubý nepoměr v intenzitě nebo způsobené škodě. „*Naopak samotná skutečnost, že obránce použije proti neozbrojenému útočníkovi zbraně, neznamená, že jde o nutnou obranu zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku.*“²⁹

K **extenzivnímu** excesu dojde, když nebude dodržováno časové hledisko útoku. Důležitý tedy je okamžik, kdy se z útoku hrozícího stane bezprostředně hrozící útok, a na druhé straně okamžik, kdy už nutná obrana není schopna škodlivý následek odvrátit. Mezi těmito dvěma okamžiky je nutná obrana přípustná. Obrana tedy nesmí předbíhat útoku (zde je trochu větší problematika) a ani probíhat po ukončení útoku (tj. obrana nesmí mít známky oplácení a po skončení útoku už se bohužel nejedná o nutnou obranu). Podle zákona je určeno v zákonných podmínkách, že útok musí hrozit **bezprostředně (tj. přímo hrozí nebo trvá)**. Např. krácení vzdálenosti útočníkem na takzvanou mez zásahu nebo při vedení útoku ze zálohy (tj. kdy potencionální útočník vnějšími znaky dává najevo, že nás chce napadnout). V těchto případech už bezprostředně hrozí napadení. Jsou to tedy situace, kdy útok trvá (tedy začal, obránce je atakován, je nutné útok fyzicky odvracet, ale tento útok také někdy skončí)

²⁹.

Rozhodnutí Městského soudu v Praze, 7 To 202/94 In.: (Dědina, 2012, s.14).

Podle JUDr. Zdeňka Náchodského je tedy třeba stav „přímo hrozícího útoku“ vázat na krácení vzdálenosti útočником a současně i na stav vedení jeho útoku přepadením ze zálohy, kdy jej ve vlastním zorném poli (pod zrakovou kontrolou) nemáme. Tato úvaha však platí pouze v případech, kdy útočník nepoužil střelných zbraní, a to jak mechanických, chladných, tak i teplých – palných.

Krácení vzdálenosti, uchopení zbraně, výhrůžky a verbální napadání jsou kombinací naplňující pojmy „přímo hrozí“ a „má bezprostředně nastat“³⁰, což jsou nutné podmínky.

V této souvislosti je však třeba upozornit, že nelze zaměňovat nutnou obranu za jednání podle §76 odst. 2 Trestního řádu, kdy je možné zadržet pachatele i bezprostředně po spáchání trestného činu. Těchto aspektů by si lidé měli všimnout nejvíce. Když už se do situace odvrácení útoku dostanou a útok se jim podaří odvrátit, nemohou po tom, co útok již přestal trvat, napadnout útočníka. Mohou se ho však podle §75 trestního řádu pokusit zadržet: „Osobní svobodu osoby, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté, smí omezit kdokoli, pokud je to nutné ke zjištění její totožnosti, k zamezení útěku nebo k zajištění důkazů. Je však povinen tuto osobu předat ihned policejnímu orgánu; příslušníka ozbrojených sil může též předat nejbližšímu útvaru ozbrojených sil nebo správci posádky. Nelze-li takovou osobu ihned předat, je třeba některému z uvedených orgánů omezení osobní svobody bez odkladu oznámit.“³¹

Pachatel se však s největší pravděpodobností vytrhne a ožene se po obránci, který se ho snažil v právu zadržet. To je však okamžik, kdy pachatel znovu začal útok a obránci se ho může pokusit znovu zadržet a nebo se dál intenzivně bránit. Pokud by se tedy běžní občané seznámili s takovými okolnostmi, psychicky by jim to pomohlo řešit tyto vypjaté situace lépe. Sebeobrana samotná bude však rozebírána dále v samostatné kapitole.

^{30.} NÁCHODSKÝ, Zdeněk. *Nebojte se bránit*. Vyd. 1. Praha: Armex, 2006, s. 32, ISBN 80-867-9543-8.

^{31.} Zákon č. 141/1991 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád). In: *Sbírka zákonů České republiky*. ISSN 1211-1244 (dále jen TrZ). § 75. Ve znění pozdějších předpisů.

3.2 Putativní nutná obrana a skutkový omyl

O tzv. putativní, tedy domnělou obranu půjde v případech, kdy není splněna podmínka reálného útoku. Obránce se sám subjektivně domnívá, že se jedná o hrozící nebo trvajícím útok. Toto jednání bude posuzováno podle zásad zavinění o omylech. Tu řeší trestní zákoník v §18 odst 4. jako omyl skutkový. „*Kdo při spáchání činu mylně předpokládá skutkovou okolnost, která vylučuje jeho protiprávnost, nejedná úmyslně; tím není dotčena odpovědnost za trestný čin spáchaný z nedbalosti.*“³² Trestní zákoník toto tedy vylučuje odpovědnost za úmyslný trestný čin a trestný čin z nedbalosti vědomé. Na druhou stranu, je pro soudy důležité se v takových případech zabývat nedbalostí nevědomou (tz. kdy pachatel nevěděl, že o útok nejde, ale vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům vědět měl a mohl), skutek bude souzen jako nedbalostní trestný čin. Pokud by se zde nenacházela ani nedbalost nevědomá, nejednalo by se o trestný čin z nedostatku zavinění (tj. povinného znaku), ale v důsledku jednání v nutné obraně.

Putativní obrana bude například, když se pachatel subjektivně domnívá, že osoba, která ho napadla zezadu (tedy mimo jeho zorné pole a on osobu neviděl) se po otočení a následné sebeobraně bude domnívat, že útočník je zcela jiná osoba, která se na útoku vůbec nepodílela. Naopak o putativní obranu se nebude jednat, pokud útok již skončil a útočník již odešel, ale pachatel ho napadl. Toto jednání by mělo znaky opláčení.

Kvůli tomu, že u těchto případů nejsou splněny podmínky pro nutnou obranu, je nutné posuzovat je podle obecných zásad a to nejvíce podle hlediska subjektivních znaků. Mezi znaky povinné patří hlavně **zavinění** („*vnitřní psychický vztah člověka k určitým skutečnostem, jež zakládají trestný čin*“³³)

Může se jednat o čin **z nedbalosti** (obránce nepředpokládal, že útočníka usmrtí a nebo si např. v rozrušení neuvědomil, že útok již skončil, ale vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům, vědět měl a mohl) nebo čin úmyslný (kdy obránce úmyslně pokračuje ve fyzickém ubližování protivníkovi a věděl, že tím porušuje zájmy chráněné zákonem, a přesto chtěl takové porušení či ohrožení způsobit). Tzv. vědomé opláčení.

^{32.} Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 9. 2. 2009, ISSN 1211-1244 § 18. Ve znění pozdějších předpisů.

Pokud se obránce mýlil ve skutkové okolnosti týkající se přiměřenosti, byla by posuzovaná osoba hodnocena podle skutkového omylu třeba i beztrestná, nebo jen odpovědná za kompulzivní trestný čin. Např. když obránce předpokládá, že je na něj útočeno nějakou zbraní, kterou je možno učinit útok proti tělu důraznější, a osoba se podle toho adekvátně brání. Třeba střelbou, ale útočník má jen maketu zbraně a je zde tedy nepoměr v obraně, ale to obránce nevěděl a ani vědět nemohl. Chránil tím pouze svůj život nebo zdraví a hrozilo by zde nebezpečí z prodlení, kdyby nezakročil ihned. Nemohl prostě zkoumat, jestli útočník má pravou zbraň, maketu či jen hračku. Okolnosti nasvědčovali tomu, že útok při přepadení a žádosti o vydání peněz, bude veden s opravdovou zbraní.

Jiné by to však bylo, kdyby se toto odehrálo například s viditelně umělou zbraní (vodní pistole, dětská hračka atd.) zde by se pachatel už nemohl vymlouvat, že neviděl, že se nejedná o maketu. Nebyl by tedy vůbec souzený podle nutné obrany, ale pravděpodobně by se jednalo o úmyslný trestný čin. Je však nutné říci, že každý případ je nutné posuzovat podle všech okolností případu.

3.3 Rozbor podmínek vybočení z nutné obrany

Aby se jednalo o exces (vybočení z podmínek nutné obrany) je nutné splnit některé povinné podmínky, bez kterých by se nejednalo o tento institut osobní obrany nebo vybočení z něj. Pojem nutné obrany vychází z § 13 trestního zákona. Z něho lze vyvodit určité podmínky, ze kterých je zřejmé, že v případě jejich naplnění se jedná o exces. Tyto podmínky už jsou vypsány na začátku této kapitoly, tudíž není potřebné je uvádět.

Pokud byla obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Zjevná nepřiměřenost je obrana, která svou intenzitou a silou velmi přesáhne poměr mezi obranou a útokem. Není zde vyžadována proporcionalita mezi vztahy způsobených následků.

^{33.} KRUPKA, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: Armex Publishing, 2005, s.34
ISBN 80-867-9522-5.

Příklad nepřiměřenosti popisuje Nejvyšší soud ve zprávě: „Podle zjištění krajského soudu došlo k činu 21. 3. 2009 v časných ranních hodinách. Anh T. T. přijel na zavolání svého známého k rozestavěnému domku v Ostravě – Hrabové, kde mělo dojít k pokusu o vykradení novostavby. V odstaveném automobilu Iveco přistihli pachatele pokusu o krádež, načež v rámci snahy zabránit mu v útěku, o který se jmenovaný pokoušel, ho Anh T. T. přes pootevřené zadní dveře automobilu rukou ozbrojenou loveckým nožem o délce čepele 297 mm a šířkou až 56 mm opakovaně bodal do přední části trupu a končetin, čímž mu způsobil čtyři bodná, bodnořezná a řezná poranění a zasáhl hrudní koš. Poté, co se napadenému podařilo dostat se z nákladového prostoru automobilu ven a utíkal směrem k východu oploceného pozemku, ho Anh T. T. společně se psem známého dostihl a aniž by byl kdokoliv ohrožen na životě, zdraví či majetku, a za situace, kdy již byla telefonicky přivolána policie, ho s vědomím, že jej může usmrtit, zezadu napadl loveckým nožem, kterým mu způsobil další velmi vážná poranění, protože zasáhl životně důležité orgány a tepnu. U poraněného došlo k rozsáhlému krvácení a následnému rozvoji krvácivého šoku, na jehož následky dne 21. 3. 2009 kolem 09.40 hod., přes poskytovanou specializovanou lékařskou pomoc v Městské nemocnici v Ostravě-Fifejdách, zemřel.“³⁴

Anh T. T. byl odsouzen pro trestný čin vraždy s odnětím svobody na 10 let, protože se vůbec nejednalo o nutnou obranu. Obrana zde byla zcela zjevně nepřiměřená.

pokud obrana nebyla souběžná s útokem (tj. pokud ještě přímo nehrozil útok, nebo se obranné počínání konalo v době, když už útok skončil) O exces půjde, pokud obrané jednání nastane mimo útok, ať hrozící, nebo právě probíhající. Obránce tedy nesmí předbíhat útoku (jedině pokud by bylo patrné, že útok bezprostředně nastane) Obránce má právo se bránit jen v případě, pokud jsou ohroženy zájmy chráněné zákonem.

Útok však někdy trvá, i když byl útok už uskutečněn. Např. Lupič se po přepadení snaží uniknout. Útok na fyzickou integritu (zdraví, život)tedy skončil, ale majetkový zájem stále trvá, protože lupič odchází s kořistí. Proti již ukončenému útoku však již obrana není přípustná

^{34.} Nejvyšší soud: tisková zpráva [online]. [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/judikaturans_new/ns_web.nsf

Příkladem může být též rozhodnutí nejvyššího soudu, který popisuje problematiku: „Stále totiž platí, že každý má právo chránit a bránit svůj život, zdraví i majetek a v krajním případě (při dodržení zásad nutné obrany) i se zbraní v ruce. Nejsou dotčeny ani veškeré zásady nutné obrany, které trestní kolegium Nejvyššího soudu přijalo v roce 2009 (Tpjn 303/2008) a které se týkají i obrany svého majetku. Rozhodnutí Nejvyššího soudu týkající se otázky vraždy a zabití zloděje se týká jen podobných případů, jako byl posuzovaný z Ivančic, kdy majitel sběrný druhotných surovin střelil na již ujíždějící vozidlo, ve kterém tušil zloděje. Zjednodušeně řečeno, nelze usmrtit zloděje, který prchá z místa činu a v krádeži již nepokračuje, protože to již není obrana majetku, ale pomsta. Za takovýto čin pak hrozí okradenému trestní stíhání pro vraždu a ne pro zabití.“³⁵

pokud se odvracel domnělý útok (který nemohl, ani neměl nastat, tzv. putativní obrana) jedná se tedy o případy, kdy není splněna podmínka reálného útoku. Putativní obrana je však dopodrobna vylíčena v samostatné kapitole.

^{35.} *Nejvyšší soud: tisková zpráva [online].* [cit. 2013-03-15]. Dostupné z:

http://www.nsoud.cz/judikaturans_new/ns_web.nsf/AllNewsCZ?SearchView&Query=nutn%C3%A1%20obrana&Start=1&lng=CZ&Count=10&view=

4. SEBEOBRANA

S nutnou obranou úzce souvisí sebeobrana, jakožto technický prostředek k dosažení zdárné obrany. Jedná se o fyzické úkony a technické prvky, tedy: hmaty chvaty, údery, kopy, páky, kryty, tlaky na citlivá místa, hody, strhy, porazy, podmety, atd.

Je však zarážející, že velké množství lidí (jak vychází z veřejného výzkumu této práce) má za to, že nutná obrana a sebeobrana jsou identické věci. Tyto termíny jsou ať už z právní teorií, či zavedenými všeobecnými pravidly chápány rozdílně a zcela odděleně. Není tudíž možné tyto termíny nějak slučovat. Termín jako „nutná sebeobrana“ je nepřesný a nevyjadřuje přesně právní pojem, který máme na mysli, ale jakousi karikaturu nutné obrany. Neměl by se tedy používat v právní teorii.

Sebeobrané techniky, ať už **teoretické či praktické** (fyzické) je přinejmenším dobré znát a řídit se těmito pravidly. Zaprvé k předcházení těmto situacím napadení (jako prevence). Či zadruhé, když už k takové situaci dojde a nastane napadení (jako možnost prakticky využít naučené techniky k odvrácení útoku)

4. 1 Osobní a profesní sebeobrana

Sebeobrana by se dala rozdělit na dvě hlavní části. Na osobní sebeobranu (využívána širokou veřejností) a profesní sebeobranu (profesionální využití) **Osobní sebeobrana** je určena pro každého, bez jakéhokoliv rozdílu. Nezáleží v ní totiž na věku, pohlaví, dosaženém vzdělání, či fyzické zdatnosti. V osobní sebeobraně není člověk vázán žádnými služebními směrnici, či postupy. Jednání této osoby je tedy na jejím vlastním uvážení. Pouze tato osoba se rozhodne, jestli při obraně využije naučené techniky sebeobrany nebo zvolí útěk, který ale lze do sebeobrany zahrnout taky, jakožto jednu z použitých technik odvrácení střetu.

Za speciální (a velmi důležitý) typ osobní sebeobrany by se dala brát sebeobrana žen a dívek. Na které je kladen trochu větší důraz. A to z hlediska nejpravděpodobnějších obětí napadení. Speciální typ techniky obrany a zápasu např. proti znásilnění apod.

budou trochu jiné, než běžná sebeobrana muže proti útočníkovi s nožem při loupežném přepadení. Ženy by měly využívat daleko důrazněji možné zranitelné body, místa a slabiny útočníka, protože sebeobrana není sport a pravidla „fair play“ zde neplatí. Při obraně mají ženy snad i výhodu, v podobě zákeřnějšího boje oproti mužům.

Osobní sebeobrana může být využita podle potřeby kdykoliv a kdekoliv, není omezena teritoriálně.

Profesní sebeobrana se v technické stránce provedení úkonů od osobní nijak neliší. Rozdíl je tedy spíše v připravenosti (výcviku). Profesní sebeobrana je využívána různými bezpečnostními složkami, soukromými bezpečnostními službami, komerční sportoviště zabývající se bojovými sporty a konkrétně sebeobranou. Mnohdy však stačí místa (sportoviště), která rozvíjejí fyzickou sílu, odolnost či rychlost a po fyzické a psychické stránce připraví osobu dostatečně, na úroveň profesionálů. Takto se připravit, má v dnešní době skoro každý (dovolí mu to zdravotní, časový a finanční stav) Takto připravený člověk si může počínat profesionálněji než skutečný profesionál, který je fyzicky nepřipraven.

Důležitou roli v sebeobraně hraje i psychická stránka. Tedy faktory stresu a emoční zaujatost. Psychická stránka může rozhodnout o průběhu i zdárného vítězství. Pokud člověka „sváží“ tyto negativní faktory jako strach ze smrti či úlek, nezareaguje tak, jak by bylo nutné a mnohdy se v danou chvíli nemůže skoro ani pohnout. Nejlépe by probíhala situace, když tyto faktory navozují okamžitou a automatickou reakci.

Sebeobrana je nejpřijatelnější reakcí jakou člověk může provést, při napadení. *„Přihlédneme-li k okolnostem vybočení z mezí nutné obrany s ohledem na rozsah a použitelnost sebeobran, pak můžeme konstatovat, že za těchto okolností patří užití technické prvky sebeobran nepochybně k nejmírnějším prostředkům, jichž lze v nutné obraně použít.“³⁶*

Sebeobranu je třeba chápat pouze jako jeden z více prostředků, které mohou být příslušnými osobami (občany, kteří ochraňují zájem chráněný zákonem) za přiměřených podmínek použity. Toto tvrzení nám podkládá současná právní teorie.

^{36.} NÁCHODSKÝ, Zdeněk. *Nebojte se bránit*. Vyd. 1. Praha: Armex, 2006, s.32, ISBN 80-867-9543-8.

4.2 Sebeobranná teorie

Je nutné vnímat stále své okolí a to i v případech např. kdy už se blížíme ke svému obydlí a vzniká nám tím podvědomě pocit bezpečí. V této situaci člověk přestává být ostražitý a je snadnější obětí, např. pro přepadení.

Takovéto situace jsou rozebírány právě v teorii sebeobrany. Lidem se po získání informací, týkajících se toho jak se zachovat v konkrétních situacích tato myšlenka podvědomě uloží do vědomí. Je tedy velmi důležité (pro každého v jeho zájmu), aby člověk tyto informace měl a věděl jak se chovat. Sebeobranná teorie pojednává o tom jak předpovídat a vyhnout se hrozbě a připravit obránce na adekvátní reakci (Např. Jaká místa, jako podchody, noční parky atd. jsou potencionálně nebezpečné, tudíž je lepší se těmto místům vyhnout. Cestou v noci obcházet rohy větším obloukem, protože si obránce při potencionálním útoku zpoza rohu vytvoří pár vteřin navíc na správnou reakci a útočník tedy ztratí moment překvapení. Mnohdy stačí pouhé zapískání nebo zvolání např. „Hoří“ k přilákání pozornosti okolí a tím zastrašení útočníka). Všechny tyto informace mohou lidem někdy zachránit život.

4.3 Sebeobranná praxe

V sebeobranné praxi, ať v osobní či profesní, jde o fyzickou přípravu na útok a následný úpol (tělocvičný prvek). Při fyzické přípravě k sebeobraně, do které se zařazují i různé bojové sporty, které mají soutěžní charakter (judo, karate, taekwondo, box atd.), však paradoxně návyky těchto sportů mohou působit negativně. Při sebeobraně je totiž nutná absence sportovních pravidel. Útočník při napadení totiž nejedná čestně jako při sportu (přepadne ze zálohy, pokus o znásilnění, morálně nízké důvody útoku atd.). Je proto zbytečné v rámci tzv. férových pravidel neútočit na slabiny, vjemové orgány, či zranitelné místa. Naopak tyto místa, jakožto potencionální cíle obranného útoku jsou při sebeobraně cíle.

4.4 Výběr vhodných obraných akcí, a jejich uskutečnění

Výběr vhodných obraných akcí a prostředků je pro sebeobranu nejdůležitější faktor. Málo se ale ví, že existuje vědecká nauka o sebeobraně. Široká veřejnost totiž mylně za odborníky přes sebeobranu pokládají sportovce různých bojových umění. To je však omyl. Existuje totiž nauka o sebeobranném a sebeochranném jednání, kde jde především o výběr nejúčinnějších obraných opatření. Tato nauka se nazývá **Sindefendologie**. Sice nemůže, ba ani nechce nahradit práci soudce, při posuzování a hledání spravedlivého rozhodnutí. Mohou, ale (např. prostřednictvím soudních znalců alogodiky a sindefendologie) soudci říci o možných či nemožných podmínkách, které mohli probíhat a tak pomoci posuzovat jednání v nutné obraně a případně jednání vylučující toto jednání. Bez těchto specifických znalostí je nalezení spravedlnosti v případech nutné obrany velmi složité a těžké.

Sindefendologii je nadřazena alogodika (Teoretická i praktická nauka o řešeních pravých i nepravých, tedy všech typů úporných situací)

Ze sindefendologie vyplývá nutnost odmítání všech, tzv. if-koncepcí „sebeobrany“ (tj. jiu jitsu, aikijutsu, karate, kendojutsu, nebo systémy z nich vycházející) To je důležité pro posouzení obranné situace a následné zvolení úkonu, a tím i přijatelné bojové akce dříve, než by se obránce ocitl v časové nevýhodě.

PRAKTICKÁ ČÁST

5. VÝZKUM (CÍLE A METODIKA)

V této práci bylo využito kvantitativního dotazníku o problematice nutné obrany. Dotazník zjišťuje povědomí široké veřejnosti o tomto problému a řeší otázky blízké tomuto tématu.

Dotazník byl zaměřen na široké převážně vysokoškolsky vzdělané spektrum veřejnosti do 25 let (z důvodů použití dotazníku v elektronické podobě na internetu). Však i takto vyplývající informace neovlivnila negativně dotazníkové šetření. Závěry výzkumu tedy přinesly potřebné a objektivní výsledky dotazníku.

Za platně vyplněné dotazníky bylo považováno celkově 220 dotázaných. Takže z hlediska kvantity dotazník splňuje požadavky důvěryhodnosti.

Je velice důležité upozornit na fakt, že veřejnost má velice zkreslenou představu o tom, jak a za jakých podmínek se mohou bránit. Ve velkém množství případů totiž informace o sebeobraně čerpají prostřednictvím médií a zpravodajství. To může mít ve značném množství případů negativní dopad na následné jednání v krizové situaci.

Cílem průzkumu je zjistit, mají-li běžní občané povědomí o nutné obraně a pokud ano, jsou-li schopni tyto informace využít v praxi v dostatečné míře. Nejde zde jen o popsání nutné obrany, ale nastínění všech společných úloh či otázek.

5.1 Otázky a hypotézy

Dotazník celkově obsahuje 13 otázek, ze kterých jsou 3 zjišťující/informační (určení věku a dosaženého vzdělání a pohlaví). To slouží pro rozdělení respondentů do určitých sociálních skupin.

Zbýlých 10 otázek jsou věcné. Jen u jedné bylo použito metody, kdy mohli respondenti odpovídat svými slovy (poslední otázka), jinak byly otázky už předdefinované a respondent mohl vybrat buď z povinně jedné, či více odpovědí.

Pro průzkum byly stanoveny následující 3 průzkumné hypotézy:

- Hypotéza č. 1: Občané nevědí co je to nutná obrana.
- Hypotéza č. 2: O problematice nutné obrany a sebeobranou není dostatečná dostupnost informací laické veřejnosti.
- Hypotéza č. 3: Většina občanů už má nějakou zkušenost se sebeobranou, avšak nejsou připraveni (teoreticky ani prakticky) čelit útoku.

5.2 Výzkumný vzorek

Dotazník byl vyplněn 220 respondenty. Osloveni byli respondenti bez společenských rozdílů. Pro zpracování dotazníku totiž nemá vliv pohlaví, vzdělání nebo věk. Vzhledem k tématu se nepředpokládalo, že by tyto faktory nějak ovlivnily výsledky práce. Pro odstranění neobjektivnosti byla použita anonymní forma a respondenti s tím byli srozuměni. Ke sběru údajů na internetovém dotazníku docházelo v týdnu 01. 03. 2013 - 08. 03. 2013

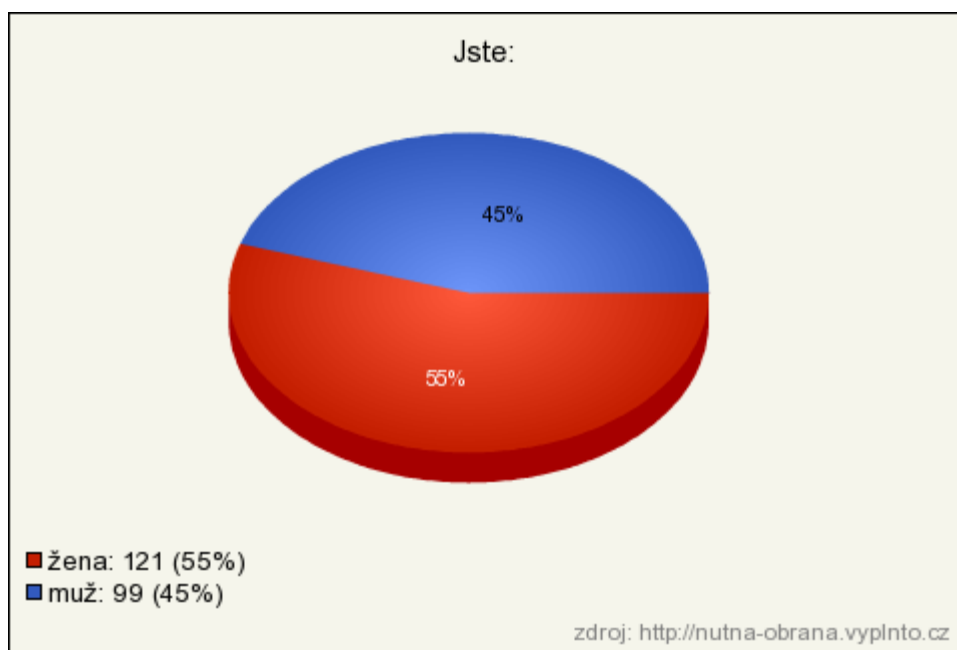
Z hlediska věku, dosaženého vzdělání a pohlaví je průzkumný soubor složen následovně:

Celkem odpovědělo 220 respondentů z toho bylo 121 (55 %) žen a 99 (45 %) mužů (viz. Graf č.1). Dá se tedy konstatovat, že z pohledu pohlaví je výzkumný vzorek respondentů genderově vyrovnaný. Celkově z respondentů má 21 lidí základní, 13 střední odborné bez maturity (vyučení), 120 středoškolské s maturitou a 66 vysokoškolské vzdělání. (viz. Graf č. 2). A co se týče věku respondentů, 15ti je do 18 let, 129ti mezi 18-25lety, 40ti mezi 25-35lety, 25ti mezi 35-50 lety a nad 11ti je nad 50 let. (viz. Graf č. 3)

Z dotázaných mužů jich je 5 ve věku do 18 let, 50 ve věku 18-25 let, 25 ve věku 25-35, 15 ve věku 35-50 a zbývající 4 ve věku nad 50 let. Ze všech mužů jich 6 dosáhlo jen základního vzdělání, 11 střední odborné, 59 středoškolské s maturitou a 23 vysokoškolské vzdělání.

Z dotázaných žen je 10 ve věku do 18 let, 79 ve věku 18-25 let, 15 ve věku 25-35 let, 10 ve věku 35-50 let a zbývajících 7 nad 50 let. Ze všech žen jich 15 dosáhlo jen základního, 2 střední odborné, 61 středoškolské s maturitou a 43 vysokoškolského vzdělání.

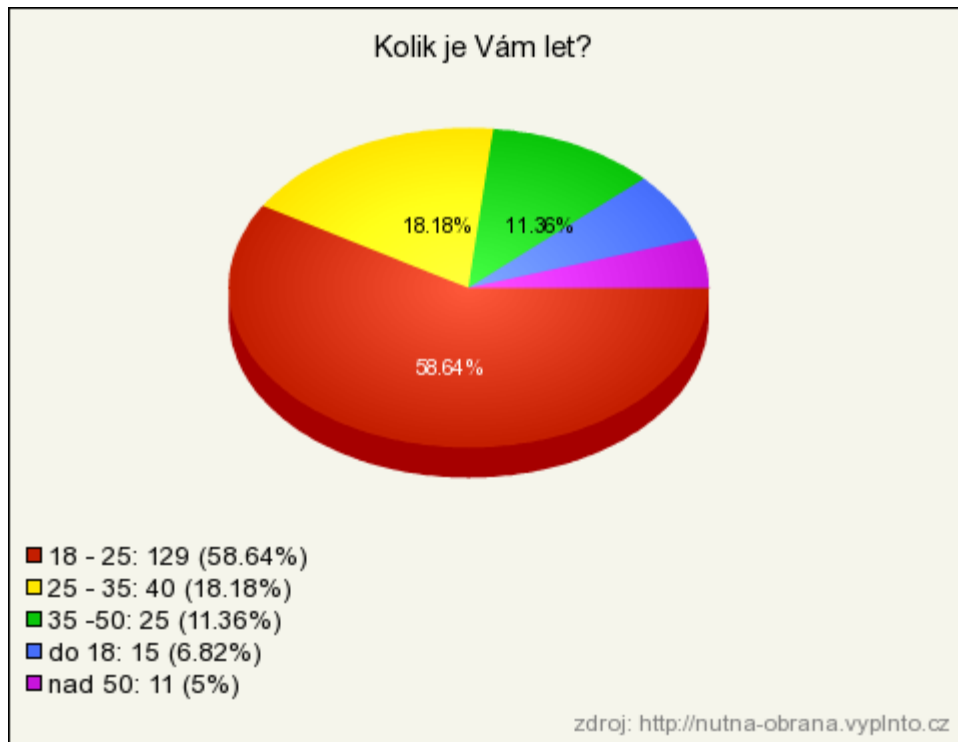
Graf č. 1 Rozdělení respondentů účastnících se průzkumu z hlediska jejich pohlaví



Graf č. 2 Rozdělení respondentů účastnících se průzkumu z pohledu dosaženého vzdělání



Graf č. 3 Rozdělení respondentů účastnících se průzkumu z pohledu jejich věku



Zdroj: autor práce Petr Lehovec, Nutná obrana. Vyplňto [online]. 2013 [cit. 2013-03-15].

Dostupné z: <http://www.vyplnto.cz/databaze-dotazniku/nutna-obrana/>

5.3 Metodika

Na každou otázku byl možný výběr z odpovědi typu ANO či NE, nebo SPÍŠE SOUHLASÍM, SOUHLASÍM či NESOUHLASÍM, SPÍŠE NESOUHLASÍM. V případě kdyby respondent nevěděl co odpovědět nebo nechtěl odpovědět na tázanou otázku, byly přiřazeny i únikové odpovědi typu: NEVÍM.

Respondenti byli požádáni u všech položených otázek odpovědět povinně, a to z důvodu možnosti statistického vyhodnocení. Tudíž žádnou z uvedených otázek nemohli vynechat.

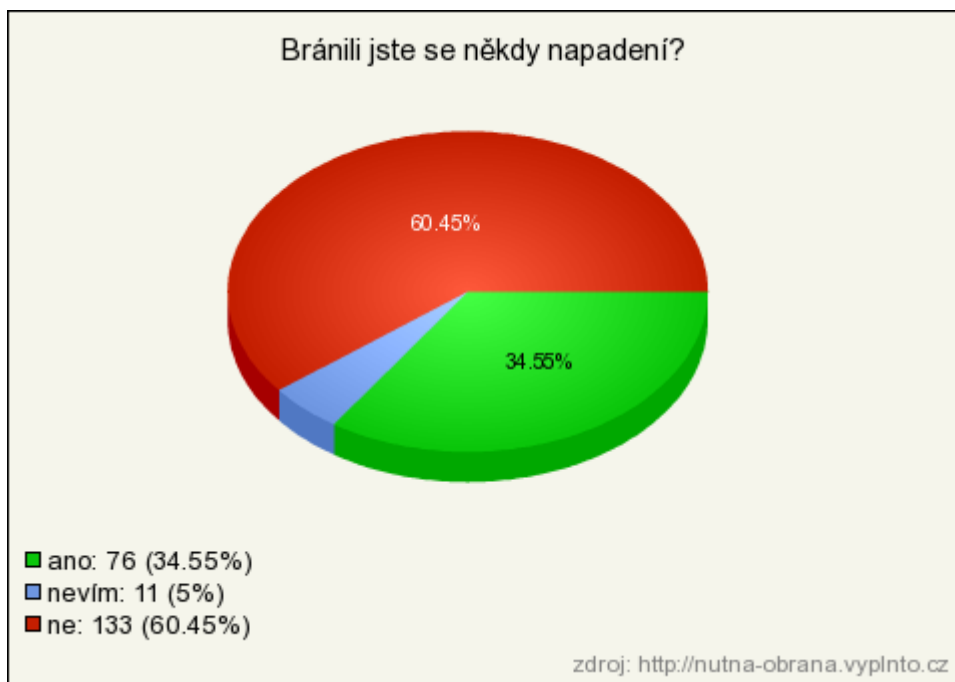
Jen u jedné otázky „kde podle Vás dochází nejčastěji k fyzickému napadení?“ šlo o nepovinnou a otevřenou otázku, kde respondenti mohli napsat svůj názor, tyto výsledky pak byly sečteny podle podobnosti a vyhodnoceny. Nejčastější odpovědi jakožto místa, která jsou podle občanů nejvíce pravděpodobná místa pro fyzické napadení.

5.4 Analýza výsledků šetření

1) „Bránili jste se někdy napadení?“

Pro nastínění problému byla položena otázka, jestli se respondenti už někdy bránili napadení. Jako očekávaný fakt se projevil, že téměř dvě třetiny dotázaných se ještě nikdy napadení nebránilo. Tento fakt je očekáván, kvůli cele přijatelným společenským podmínkám v České republice, jiný výsledek by se dal předpokládat např. v zemích Třetího světa. Z dotázaných, kteří se již někdy bránili, však bylo 51 mužů (tedy dvě třetiny z tohoto počtu), což je taky očekávaný fakt, protože muži jsou více „náchylnější“ k napadení, kvůli své tělesnosti a prostředí, ve kterém se pohybují častěji než ženy. Dle mého názoru to jsou především místa s výskytem podávání alkoholu. V důsledku toho vznikají jak slovní, tak následné fyzické konflikty, které někdy mohou být chápány jako napadení (viz. Graf č. 4).

Graf č. 4 Otázka – Bránili jste se někdy napadení?



Zdroj: autor práce Petr Lehovec, Nutná obrana. Vyplňto [online]. 2013 [cit. 2013-03-15].

Dostupné z: <http://www.vyplnto.cz/databaze-dotazniku/nutna-obrana/>

2) „Myslíte si, že byste se dokázal/a útočníkovi ubránit?“

Tato otázka byla položena z důvodu, jestli jsou občané schopni, respektive připraveni se bránit útoku. Z výsledků by se dalo říci, že neplynou žádné zajímavé výsledky. Ať respondenti co si myslí, že by se ubránili, tak ti kteří si myslí, že by se útoku nejspíše nedokázali ubránit, rozdělují graf ve skoro stejné míře.

81 (36,8 %) respondentů si myslí, že by se ubránilo útoku a 62 (28,2 %) si myslí, že by se nedokázalo ubránit útoku. A celá třetina použila odpověď „nevím“, přesně 77 (35 %) respondentů.

Co je však překvapivé, je jak velkou roli hraje sebevědomí. Ženy si myslí, že se nedokáží ubránit v 48 případech, kdežto naopak celkem 14 mužů si to myslí také. A právě tak naopak 25 žen a celých 56 mužů si myslí, že dokáží čelit útoku. Z toho lze usoudit, že sebevědoměji jsou na tom muži, kteří si věří v případech napadení, naopak skepticky si počínají ženy.

Graf č. 5 Otázka – Myslíte si, že byste se dokázal/a útočníkovi ubránit?



Zdroj: autor práce Petr Lehovec, Nutná obrana. Vyplňto [online]. 2013 [cit. 2013-03-15].

Dostupné z: <http://www.vyplnto.cz/databaze-dotazniku/nutna-obrana/>

3) „Měli byste obavu, že při útoku zraníte útočníka?“

Na tuto otázku jsem se zeptal, protože jsem se několikrát setkal s názory, že možnosti obrany při odvrácení útoku jsou v českém právním systému tak zúžené, že nemá cenu se snažit nějak aktivně bránit. A to ze strachu, že zraní útočníka a se slovy „on mě napadne a já mu ještě budu platit nemocenskou“ se takto ohrazovali.

Z šetření však vyplývá, že převážná většina, 153 (69,55 %) respondentů, tento strach ze zranění útočníka nemá a nebojí se ani nést vážné následky. Avšak 42 (19,09 %) si myslí opak. V důsledku bližší analýzy a porovnání dat vychází paradoxně, že čím mladší respondent tím je procento odpovědí „ano“ více. Dalo by se tedy konstatovat, že mladší generace mají ještě zachovanou jakousi „pokoru“ k lidské integritě.

Avšak čekal jsem výsledek opačný, kdy starší lidé (mnohdy už s rodinami, dětmi atd.) budou mít strach z následného „popotahování“ po soudech. To se, ale naštěstí nepotvrdilo.

Graf č. 6 Otázka – Měli byste obavu, že při útoku zraníte útočníka?



Zdroj: autor práce Petr Lehovec, Nutná obrana. Vyplňto [online]. 2013 [cit. 2013-03-15].

Dostupné z: <http://www.vyplnto.cz/databaze-dotazniku/nutna-obrana/>

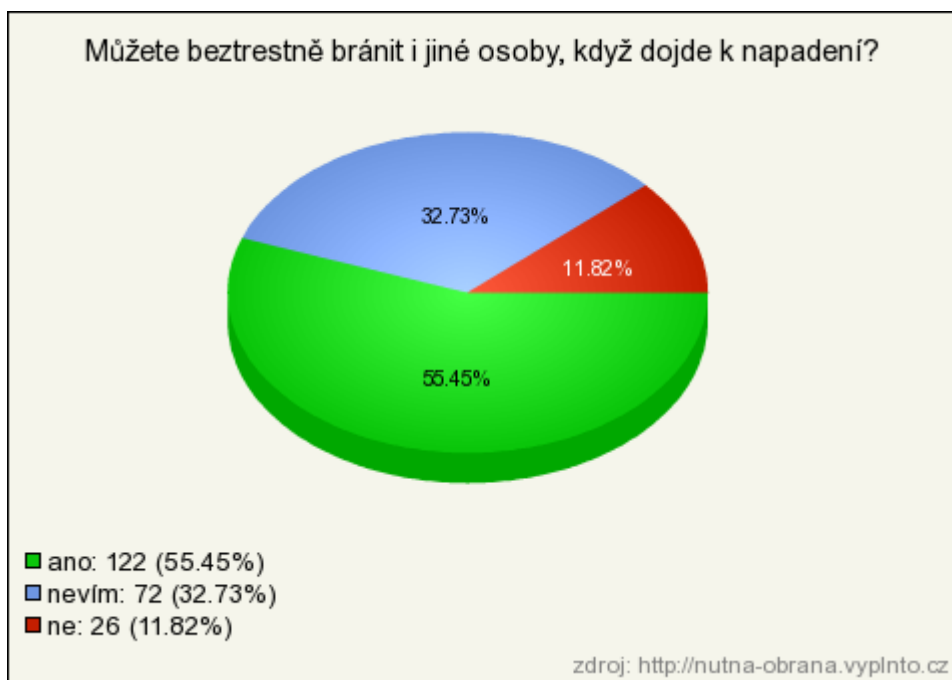
4) „Můžete beztrestně bránit i jiné osoby, když dojde k napadení?“

Na tuto otázku mě zase přivedlo okolí, protože jsem se v něm opakovaně setkal s neznalostí nutné obrany. Bylo mi velmi zarputile tvrzeno, že člověk může bránit pouze sebe, a pokud brání jinou osobu, je to protiprávní.

Toto statistické šetření mi potvrdilo, že pouze 122 (55,45 %) respondentů ví, že zastoupit v nutné obraně občan může kohokoliv a bránit ho tak před útokem. Zbytek respondentů 72 (32,73 %) buď neví, nebo si dokonce 26 (11,85 %) z nich myslí, že to je protiprávní. Dohromady tedy necelá polovina respondentů. To znamená, že by zřejmě v případech napadení nějaké blízké osoby reagovali jinak, než by bylo potřeba a to jen z důvodů neinformovanosti.

!!!!!!

Graf č. 7 Otázka – Můžete beztrestně bránit i jiné osoby, když dojde k napadení?



Zdroj: autor práce Petr Lehovec, Nutná obrana. Vyplňto [online]. 2013 [cit. 2013-03-15].

Dostupné z: <http://www.vyplnto.cz/databaze-dotazniku/nutna-obrana/>

5) „Cítíte se na ulici bezpečně?“

Tato otázka byla položena obecně, z důvodů, že nebylo potřebné blíže specifikovat další kritéria, jako čas, místo atd. Bylo tedy jedno, jestli se myslí na ulici v nočních hodinách, denních hodinách, na ulici ve městě, či vesnici, nebo ulice méně či více frekventované lidmi. Z otázky bylo žádáno obecného pohledu na to, jestli se občané cítí venku bezpečně.

Z výsledného grafu však vyplývá, že se respondenti bipolárně rozdělili na zhruba stejné díly. 108 lidí (49,09 %) se na ulici bezpečně cítí, 99 (45 %) se na ulici necítí bezpečně a 13 (5,91 %) nevědělo jak má na tuto otázku odpovědět, buď z vlastní pohnutky, nebo se respondent nemohl rozhodnout z důvodu nekonkrétnosti položené otázky.

Graf č. 8 Otázka – Cítíte se na ulici bezpečně?



Zdroj: autor práce Petr Lehovec, Nutná obrana. Vyplňto [online]. 2013 [cit. 2013-03-15].

Dostupné z: <http://www.vyplnto.cz/databaze-dotazniku/nutna-obrana>

6) „Říká Vám něco pojem nutná obrana?“

Tento výsledek dotazníku mě celkem potěšil. Ač zhruba čtvrtina, 31 (14,09 %) buď nevěděla, nebo 26 (11,82 %) respondentů, odpovědělo, že jim pojem nutná obrana nic neříká. Zbylé tři-čtvrtiny, přesněji 163 (74,09 %) respondentů odpovědělo, že jim pojem nutná obrana něco říká, tudíž už někdy toto spojení slyšeli. Jak se i potvrdí v následujícím grafu (Graf č. 10). Dotázaní lidé věděli o tomto pojmu a dokonce ho i dobře vymezují z nabízených otázek.

Graf č. 9 Otázka – Říká Vám něco pojem nutná obrana?



Zdroj: autor práce Petr Lehovec, Nutná obrana. Vyplňto [online]. 2013 [cit. 2013-03-15].

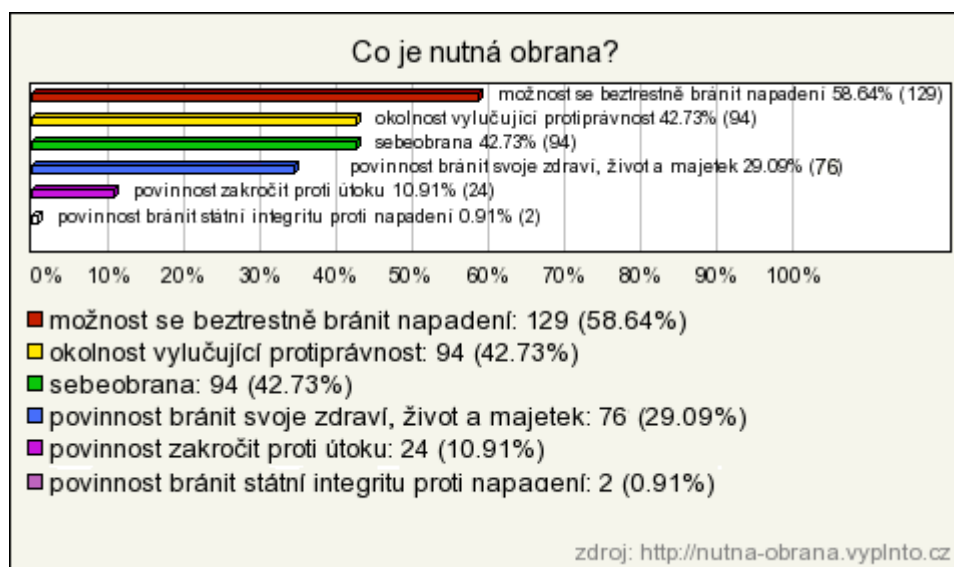
Dostupné z: <http://www.vyplnto.cz/databaze-dotazniku/nutna-obrana>

7) „Co je nutná obrana a jaký je její rozdíl mezi sebeobranou?“

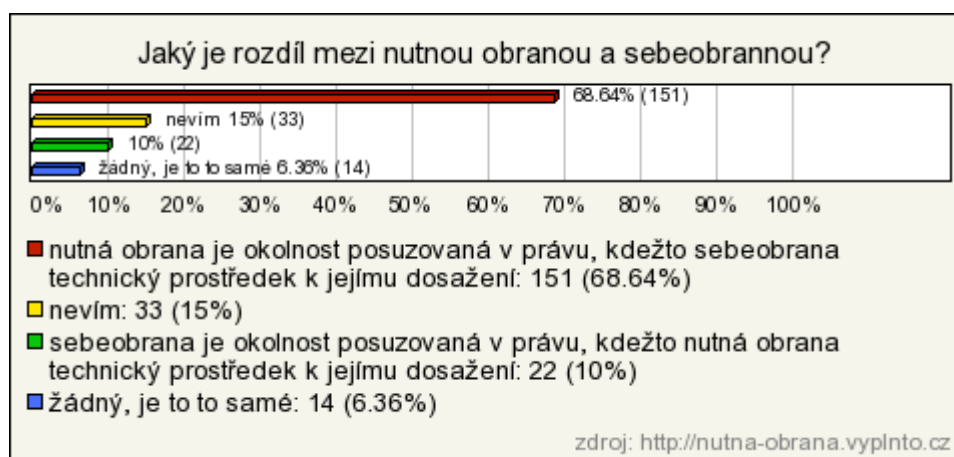
Zde je nejvíce rozporuplný fakt. Respondenti odpovídali zhruba nejpravděpodobněji, a vymezovali termín podle správných odpovědí.

Problém, který jsem ale čekal a v šetření se i projevil, je dost značný. Sebeobrana se totiž umístila na pomyslném druhém místě žebříčku správných odpovědí a stejný počet odpovědí dostala i odpověď - okolnost vylučující protiprávnost. Z toho plyne, že občané mají termín sebeobrana a nutná obrana za jednu a tu samou věc. To ale není vůbec pravda a jedná se o zcela jiné věci, ač spolu úzce souvisejí a někdy i spolupracují.

Graf č. 10 Otázka – Co je nutná obrana?



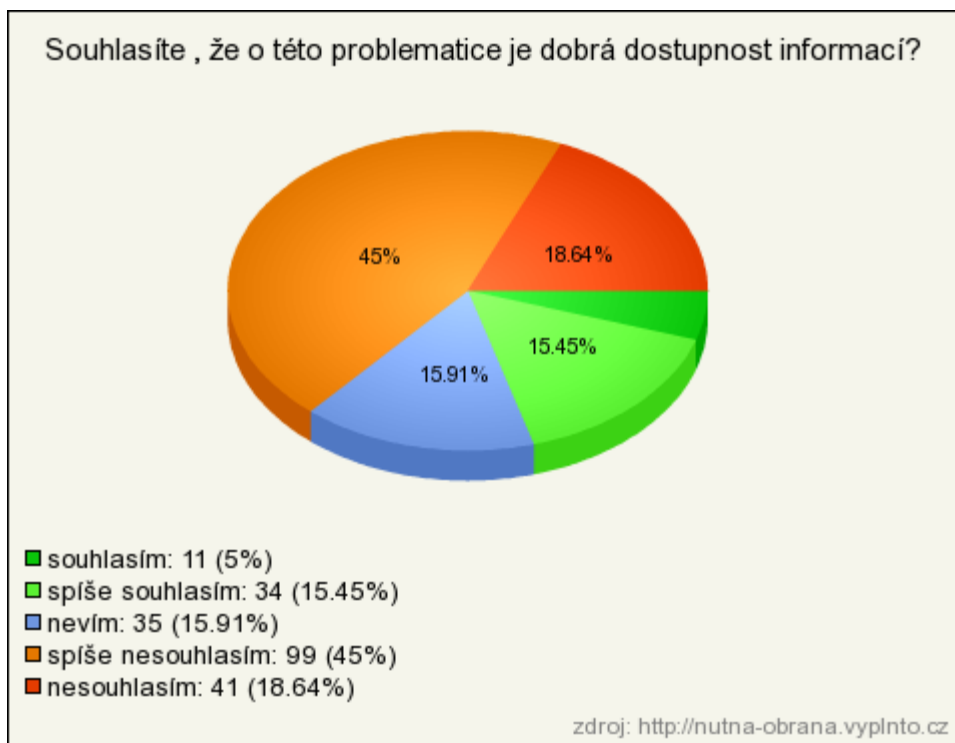
Graf č. 11 Otázka – Jaký je rozdíl mezi nutnou obranou a sebeobrannou?



8) „Souhlasíte, že o této problematice je dobrá dostupnost informací?“

U téhle otázky jsem čekal nejspíš odpovědi opačné. Ale respondenti odpovídali, že s tvrzením spíše nesouhlasí v 140 případech (63,64 %) a tudíž shledávají k tomuto tématu snadnou dostupnost informací. Naproti tomu jen 45 (20,45 %) lidí zastává názor, že dostupnost informací by mohla být větší a není dobrá.

Graf č. 12 Otázka – Souhlasíte, že o této problematice je dobrá dostupnost informací?



Zdroj: <http://www.vyplnto.cz/database-dotazniku/nutna-obrana/>

9) „Kde podle Vás nejčastěji dochází k fyzickému napadení?“

Jako poslední byla položena tato otázka. Po důkladném zpracování odpovědí i přes to, že tato otázka byla otevřená, tudíž každý respondent mohl otázku zodpovědět svými slovy, plynou následující závěry.

Z výsledků plyne, že podle respondentů nejvíce dochází k fyzickému napadení v místech, kde se podává a konzumuje alkohol. Tedy bary, restaurace, noční kluby, herny atd. vztahující se převážně k centrům větších měst a to převážně v nočních hodinách. Nejde však jen o tato místa. Z výsledků vyplývá, že možnost potencionálního napadení nezvyšují konkrétní místa, ale samotná konzumace alkoholu. Výsledek se tedy vztahuje i k podnapilým lidem. To se může odehrávat i u nás doma nebo na místech, kde bychom to nejméně čekali.

Dále byla uváděna osamocená místa, kde je malý výskyt lidí a tato místa jsou převážně špatně osvětlená, a proto poskytují ideální místo pro přepadení. Vyskytly se ale i odpovědi, označující tato místa s blízkostí vlastního obydlí občanů. Příkladám to faktu, že v blízkosti svého bydliště se už cítíme být v bezpečí a přestáváme být ostražití. Toto tvrzení dokládá i velké množství případů přepadení (převážně žen) těsně před vchodem, či v těsné blízkosti domova. Tím se dostáváme k dalšímu objemnému množství výsledků, které popisují, že k fyzickému napadení dochází ve velké míře také přímo na ulici (většinou v temnějších, či špatně osvětlených ulicích).

Byly však vypsány i odpovědi, ve kterých bylo popsáno násilí odehrávající se přímo v domácnostech, na dětech či partnerech. Tyto odpovědi pocházely pochopitelně jen od respondentů ženského pohlaví.

Za velmi nebezpečné prostředí byla označena i místa jako parky, lesy, a podobně zarostlá místa zelení, kde je velké množství skrýší a případných míst pro útok ze zálohy.

Jako takto nebezpečné místa byla ve velké míře vypsána i parkoviště, je to místo kdy se soustředíme na něco jiného, na odlehlém místě a většinou jsme osamocení.

6. SHRNU TÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI

Vědí občané co je nutná obrana? Z výsledků průzkumu plyne, že většina z dotázaných toto téma a pojem znají a už se s ním někdy setkali. Tudíž mají jakési povědomí, o co se jedná. Ale jak se projevilo v otázce, jestli mohou bránit i někoho jiného, nevědí, co všechno tento institut nutné obrany zahrnuje. Srovnávají ho tudíž se sebeobranou nebo jsou schopni říci, že nutná obrana je povinnost a ne možnost. Jsou dokonce schopni napsat/říci, že se jedná o obranu státu (tedy obranu státní integrity proti napadení jiným státem). S touto odpovědí jsem se setkal jak v průzkumu, tak i když jsem někomu řekl, o čem píše tuto práci. Reakce byla, jestli nejde o obranu státu, ale když jsem odpověděl o co jde, vybavili si správně, o co se jedná. Informace získané o obraně jsou totiž občany v největší míře přijímány z masových médií, kde informace jsou zkreslené, či necelé.

Z těchto informací můžeme vyvodit závěry, že nutná obrana se udržuje v povědomí veřejnosti, ale ta nemá dostatečné informace, o co se jedná, ačkoliv z průzkumu plyne, že získání těchto informací není těžké a informace jsou dobře přístupné.

Dále mohu vyvrátit hypotézu, že většina občanů má nějakou zkušenost s napadením respektive sebeobranou. Alespoň mezi mladšími lidmi, kteří se podle analýzy dotazníku ještě s napadením nesetkali.

ZÁVĚR

Co dodat na závěr? Především je nutné zmínit, že použití nutné obrany je zaručeno a chráněno ústavním pořádkem České republiky. To svědčí o velmi velkém významu ochrany občana demokratickým právním státem, který propůjčuje občanovi práva na to se beztrestně bránit, ve chvílích, kdy stát není schopen zasáhnout prostřednictvím svých orgánů.

Jedno z těchto práv je zmiňovaná nutná obrana. Občan s tímto nástrojem v ruce má možnost postavit se na odpor proti každému, kdo napadne jeho zdraví, život či majetek, ale dostává i možnost pomoci statním osobám. Bude-li někdo narušovat práva a svobody na život, osobní svobodu, nedotknutelnost osoby či obydlí, občan má takto možnost beztrestně se bránit, a nespolehat pouze na pomoc jiných osob. Ta většinou **nikdy** nepřijde a obránce je v celé situaci sám. Musí se tedy spolehat sám na sebe. Je tedy vhodné být na takovéto situace vhodně připraven. A to fyzicky, ale především psychicky. Dnes není problém získat si informace o sebeobraně, nebo sebeobranu začít dělat aktivně. Nikdy totiž nevíme, kdy můžeme být přepadeni právě my.

Autor doufá, že jak teoretická tak praktická část této práce bude sloužit, především dalším studentům vysokých škol, které toto téma zajímá a budou pokračovat ve vynášení informací o nutné obraně, ale i ostatních okolnostech vylučující protiprávnost mezi širokou veřejností. Stále totiž vycházejí závěry, že laická veřejnost má k tomuto tématu velmi daleko. Jak i vyplývá ze závěrů dotazníku. To je však velká škoda, protože každý útočník si zaslouží, aby se při napadení setkal s odporem. Možná by si to pak do příště rozmyslel.

Toto téma je aktuální jak v dnešní době, tak do budoucna, avšak laikům zůstává stále zamlženo, proto je důležité, aby občan věděl jaká má práva a co si k útočnickovi může dovolit.

Tato práce nemůže a ani nechce prohloubit osvětu o tomto tématu mezi laickou veřejností, avšak pro autora to bylo velmi poučné a inspirující téma, s kterým se doufá, bude setkávat i v budoucnu.

Na závěr je trefné uvést latinský citát: *Si vis pacem, para bellum* - *Chceš-li mír, připravuj válku*. Ten se dá lehce parafrázovat na osobní obranu. Zněl by nějak takto: „Chceš-li předejít útoku, připrav se na něj.“

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- DĚDINA, M. *Překročení mezi nutné obrany*. [online]. Praha, 2012. [cit.2013-02-18].
Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta právní. Dostupné z:
<http://svoc.prf.cuni.cz/sources/5/8/100.pdf>
- NÁCHODSKÝ, Zdeněk. *Nebojte se bránit*. Vyd. 1. Praha: Armex, 2006,s.24, ISBN 80-867-9543-8.
- NÁCHODSKÝ, Zdeněk. *Teorie sebeobran*y. Vyd. 1. Praha: Armex, 2006, 27 s. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 80-867-9538-1.
- KRUPKA, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: Armex Publishing, 2005,s.45, ISBN 80-867-9522-5.
- SOLNAŘ, V., J. FENYK,D. CÍSAŘOVÁ: *Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Orac, 2003, s. 145. ISBN 80-86199-74-6
- Zákon č. 117/1852 ř. z. císařského patentu (*Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích*). 1852 [cit.2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.kakanien.info/Show.aspx?ID=106>
- Zákon č. 140/1961 Sb. . trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (*trestní zákon*). In Sbíрка zákonů České republiky. 1962 [cit.2013-02-20].
- Zákon č. 40/2009 Sb. *Trestní zákoník*. In: Sbíрка zákonů České republiky. 9. 2. 2009, ISSN 1211-1244 § 41. Ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 200/1990 Sb., *o přestupcích (dále jen „zákon o přestupcích)* Zákon č. 200/1990 Sb. ze dne 17. května 1990, o přestupcích. In: Sbíрка zákonů. 18. 5. 1990. ISSN 1210-0005 . § 2, odst. 2, písm. b). Ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 141/1991 Sb. *o trestním řízení soudním (trestní řád)*. In: Sbíрка zákonů České republiky. ISSN 1211-1244 (dále jen TrZ). § 75. Ve znění pozdějších předpisů.

Seznam použitých internetových zdrojů

Nejvyšší soud: tisková zpráva [online]. [cit. 2013-03-15]. Dostupné z:

http://www.nsoud.cz/judikaturans_new/ns_web.nsf

Nejvyšší soud: tisková zpráva [online]. [cit. 2013-03-15]. Dostupné z:

http://www.nsoud.cz/judikaturans_new/ns_web.nsf/AllNewsCZ?SearchView&Query=nutn%C3%A1%20obrana&Start=1&lng=CZ&Count=10&view=

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

Seznam grafů

Graf 1: Rozdělení respondentů účastnících se průzkumu z hlediska jejich pohlaví	46
Graf 2: Rozdělení respondentů účastnících se průzkumu z pohledu dosaženého vzdělání	47
Graf 3: Rozdělení respondentů účastnících se průzkumu z pohledu jejich věku	48
Graf 4: Otázka – Bránili jste se někdy napadení?	49
Graf 5: Otázka – Myslíte si, že byste se dokázal/a útočnickovi ubránit?	50
Graf 6: Otázka – Měli byste obavu, že při útoku zraníte útočníka?	51
Graf 7: Otázka – Můžete beztretně bránit i jiné osoby, když dojde k napadení?	52
Graf 8: Otázka – Cítíte se na ulici bezpečně?	53
Graf 9: Otázka – Říká Vám něco pojem nutná obrana?	54
Graf 10: Otázka – Co je nutná obrana?	54
Graf 11: Otázka – Jaký je rozdíl mezi nutnou obranou a sebeobranou?	55
Graf 12: Otázka – Souhlasíte, že o této problematice je dobrá dostupnost informací?	55

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Petr Lehovec

Obor: Bezpečnostní studia

Forma studia: prezenční studium

Název práce: Nutná obrana v rámci sebeobranu občanů

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 62

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 10

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 2

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: Doc. JUDr. Pavel Macek CSc.